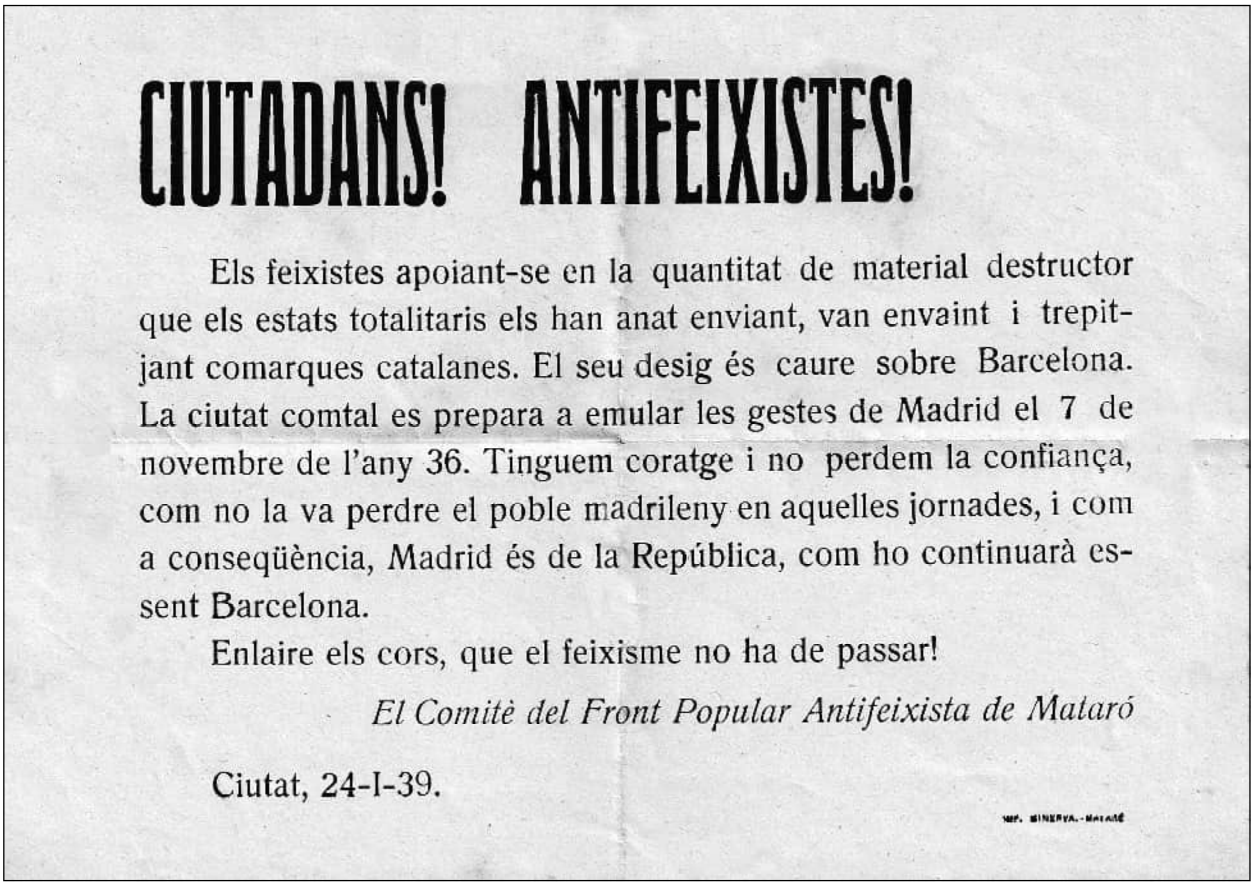

CIUTADANS! ANTIFEIXISTES!

Els feixistes apoiant-se en la quantitat de material destructor que els estats totalitaris els han anat enviant, van envaint i trepitjant comarques catalanes. El seu desig és caure sobre Barcelona. La ciutat comtal es prepara a emular les gestes de Madrid el 7 de novembre de l'any 36. Tinguem coratge i no perdem la confiança, com no la va perdre el poble madrileny en aquelles jornades, i com a conseqüència, Madrid és de la República, com ho continuarà essent Barcelona.

Enlaire els cors, que el feixisme no ha de passar!

El Comitè del Front Popular Antifeixista de Mataró

Ciutat, 24-I-39.

IMP. MINERVA.-MATARÓ

ESTUDIS

FRANCESC COSTA I OLLER, XAVIER CLAVELL I NADAL
I NICOLAU GUANYABENS I CALVET
Mataró en temps de guerra (1936-1939).
El dietari de Ramon Salas i Oliveras

JOAN GIMÉNEZ I BLASCO I JORDI MALÉ I PEGUEROLES
Documents de la Guerra Civil

FULLS/136

del Museu Arxiu de Santa Maria

Mataró, juny 2023

Pous

+85 anys

Experiència - Dedicació - Innovació

AGENTS DE LA PROPIETAT IMMOBILIÀRIA

ADMINISTRACIÓ DE FINQUES

COMUNITATS DE PROPIETARIS

ASSEGURANCES

SERVEI JURÍDIC PROPI

C/d'en Pujol 20 · 08301 MATARÓ · Tel. 93 790 39 45

www.pousgrup.cat

FULLS/136

del Museu Arxiu de Santa Maria

Mataró, juny 2023

TAULA

- **EDITORIAL** 1
- **ACTUALITAT** 2
- **ESTUDIS**

MATARÓ EN TEMPS DE GUERRA (1936-1939). EL DIETARI DE RAMON SALAS I OLIVERAS
Francesc Costa i Oller, Xavier Clavell i Nadal i Nicolau Guanyabens i Calvet 7

DOCUMENTS DE LA GUERRA CIVIL
Joan Giménez i Blasco i Jordi Malé i Pegueroles 34

Coberta: Imprès del Comitè del Front Popular Antifeixista de Mataró amb una crida a la població per mantenir la confiança el 24 de gener de 1939, just tres dies abans de l'ocupació de la ciutat per les tropes franquistes.

MASMM. Fons Ramon Salas Oliveras. Impresos.

Prohibida la reproducció dels textos i de les il·lustracions sense esmentar-ne la procedència.

Edita: **MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA**
Centre d'Estudis Locals de Mataró
Beata Maria, 3. 08301 Mataró
www.masmm.org

Director: Nicolau Guanyabens i Calvet

Consell de redacció: Nicolau Guanyabens i Calvet
Joan Castellà i Oliva
Jordi Malé i Pegueroles

Maquetació: Joan Castellà i Oliva

Imprés a: I.G. Santa Eulàlia - c/ Sant Joan Bosco, 10
08187 Santa Eulàlia de Ronçana.

Dipòsit Legal: B-15.257-1978 *ISSN:* 0212-9248

L'Equip del Museu Arxiu de Santa Maria no es responsabilitza necessàriament de l'opinió que expressen els articles signats.

Amb la col·laboració de Ajuntament de Mataró

Amb el suport de Institut Ramon Muntaner
Fundació privada dels Centres d'Estudis de Parla Catalana

EDITORIAL

LA GUERRA CIVIL, ENCARA

Fa més de vuitanta anys que va acabar la Guerra Civil, i encara avui és un tema que continua fent-se present. L'ha posada en primer pla, per exemple, l'aprovació de la llei de la Memòria Democràtica (2022), amb l'oposició dels partits de dreta. I també tant la creixent exhumació arreu de fosses comunes com el sorgiment d'associacions memorialistes. I cal afegir-hi la feina d'arxius com el de l'Abadia de Montserrat, que recentment ha posat a l'abast 600 fotografies de la Guerra Civil del fons Ramon Perera, «l'home dels refugis».

La guerra també és avui present en la literatura, per exemple en dues obres de sengles autors mataronins: la peça de teatre *Ombres de memòria*, de Toni Cabré (2021), amb testimonis sobre el front i la rereguarda; i la novel·la *Fins on arriba la memòria* (2023), de Pere Anglas, que tracta de la guerra i del paper que hi tingueren les dones republicanes. I encara dins l'àmbit mataroní, i en el camp de la recerca històrica, cal fer esment de la publicació del premi Iluro de Joan Giménez, *El primer franquisme a Mataró 1939-1950* (2022), com a continuació del seu estudi *Mataró 1936-1945, de la revolució a la repressió* (2019).

Totes aquestes obres palesen la voluntat de mantenir viva la memòria d'un fet històric que va marcar decisivament el país. Un fet del qual avui dia només les persones de més de noranta anys en tenen un record viscut. Per això és tan important conservar-ne els testimonis, siguin enregistraments orals o bé textos escrits sobre aquella època, com ara diaris o dietaris. En relació amb la guerra a Mataró, hi ha publicats els de Marià Ribas i Rafael Estrany, segurament redactats a posteriori. I ara s'hi afegeix el que incloem en aquests *Fulls*: una àmplia selecció del dietari del temps de guerra del mataroní Ramon Salas Oliveras, que té el valor d'estar escrit durant els dies del conflicte i mostra la vida quotidiana a la ciutat, amb la violència, la destrucció, la por, les mancances, els bombardeigs, etc. Una nova aportació per mantenir viva la memòria històrica.

ACTUALITAT

CONCERT DE BANDA PER RECUPERAR PATRIMONI MUSICAL

El dia 5 de març va tenir lloc al teatre Monumental el concert *Músiques d'una època*, amb el qual la Banda de l'Agrupació Musical del Maresme va tornar a fer sonar algunes peces oblidades que l'antiga Banda Municipal de Mataró havia tocat durant la primera meitat del segle XX per carrers, places, teatres, sales de concert, camps d'esport, residències, hospitals, etc. Un veritable viatge sonor a través de peces que constitueixen un important patrimoni musical, testimoni d'una època de gran vitalitat de la ciutat.

Miquel López s'adreça al públic al final del concert.

Foto: Agrupació Musical del Maresme.

El concert és la culminació d'un projecte del musicòleg Miquel López Garcia, col·laborador del Museu Arxiu, que ha estudiat la història i el repertori de l'antiga Banda Municipal per recuperar la música de marxes, valsos, pasdobles, etc., d'autors locals com Josep Llorà, Mn. Joan Fargas, Ernest de Sisternes o Agustí Coll. Miquel López va ser el responsable tant de la selecció i l'arranjament de les partitures com de la projecció de les imatges i la presentació de les peces musicals.

SESSIÓ INFORMATIVA DEL PROJECTE CAMPANES

El dia 9 de març, a la sala d'actes del Museu Arxiu, es va celebrar una sessió informativa destinada als socis de l'entitat i als campaners de Santa Maria sobre el projecte de rehabilitació funcional del campanar. Hi van intervenir, en primer lloc, Lluís Hugas, responsable de Campaners de Santa Maria, que va donar la benvinguda als assistents, i Martí Comas per explicar els antecedents del projecte, les condicions de la subvenció concedida, la redacció del projecte executiu, el calendari previst, les gestions a fer i les necessitats de finançament.

L'acte va comptar amb la presència de Francesc Llop i Bayo, doctor en antropologia i tècnic d'etnologia, campanòleg internacionalment reconegut, que assessora des de l'inici l'esmentat projecte. Amb el seu parlament va avalar el procés que s'està seguint per a la millora de les cinc campanes litúrgiques per tal que recobrin la pròpia dimensió instrumental i que es recuperin els elements patrimonials i els tocs manuals atestats documentalment en el passat. Després d'un torn obert de preguntes, Nicolau Guanyabens, director del Museu Arxiu, va cloure l'acte.

La Generalitat de Catalunya ha atorgat una subvenció per afrontar el 50 % del projecte. El paper del Museu Arxiu, en tant que entitat amb règim jurídic propi, és el de donar cobertura legal a aquesta important iniciativa dels Campaners de Santa Maria, amb el ple suport de la parròquia.

Martí Comas, Francesc Llop, Lluís Hugas i Nicolau Guanyabens, en la presentació de la sessió.

Foto: Josep Maria Clariana.

ACTES DE CLOENDA DEL CENTENARI DE JORDI ARENAS I CLAVELL (1920-2020)

El dia 10 de març va tenir lloc a l'església de Santa Anna un acte acadèmic a càrrec del Dr. Rafael Romero Pineda. Va dissertar sobre el mestratge i la responsabilitat artística de Jordi Arenas. El dia 26 de març, a la mateixa església, el Cor Madrigalista, dirigit per Clàudia Dubé, va oferir un concert com a acte de cloenda del Centenari del naixement de l'artista mataroní. El Museu Arxiu, en tant que dipositari de bona part de la documentació personal d'Arenas, hi participà amb un breu parlament introductori al concert a càrrec de Nicolau Guanyabens.

CONCERT INTERNACIONAL DE CORALS

El dia 15 d'abril, a la basílica de Santa Maria, va tenir lloc un concert internacional de cant coral amb la participació de sis cors: el Cor Prendas de Armonias, d'Itàlia; el Cor Maarja, d'Estònia; el Cor Amabile, de França; el Cor Pueri Gaudentis, de Txèquia, i dos cors de Mataró: la Coral La Perla de l'Havana i el Cor Madrigalista. Organitzat per Euroart, el concert formava part de la tercera edició del Catalonia International Easter Choir Festival. El Museu Arxiu i la Direcció de Promoció Econòmica de l'Ajuntament es van encarregar de la logística de l'esdeveniment, que va omplir de públic la nau central de l'església.

Moment de la interpretació del Cor Pueri Gaudentes de la República Txeca.

Foto: MASMM.

PRÉSTEC DE LA TALLA DE L'ANCIÀ SIMEÓ AL MUSEU DE SOLSONA

El Museu Arxiu ha formalitzat el préstec temporal al Museu Diocesà i Comarcal de Solsona d'una talla de la imatge de Simeó que forma part del Misteri de la Purificació del retaule major de l'església de Santa Maria, obra del solsoní Carles Morató. La talla s'ha integrat dins l'exposició *Contra el barroc. Un món en extinció*, comissariada per Joan Bosch Ballbona i Francesc Miralpeix Vilamala.

Aquesta mostra il·lustra la naturalesa, la mecànica i els efectes del fenomen global de la crítica neoclàssica contra l'estètica i l'art barroc en el marc del bisbat de Solsona. Es va inaugurar el 13 de maig i es pot visitar fins al 17 de setembre.

La talla de l'ancià Simeó instal·lada a l'exposició *Contra el Barroc*.

Foto: Nicolau Guanyabens.

VISITA DE LA SRA. GRACIELA FONT

El Diumenge 30 d'abril ens va visitar la senyora Graciela Font, provinent d'Argentina, amb tres persones que l'acompanyaven. És l'autora d'un article, publicat al número 126 dels *Fulls,* sobre el seu avantpassat mataroní Antonio Font Rigual (1854-1918), constructor d'altars que va emigrar a Argentina l'any 1875.

Héctor López, Francesc Costa i Xavier Clavell van acompanyar els visitants per diversos llocs de Mataró: el saló noble de la casa Cuyàs de la Rambla, una ruta pel centre de la ciutat, la capella dels Dolors de Santa Maria, la Sala de Síntesi i, en acabar, el carrer de Sant Ramon, on havia viscut Antoni Font.

PRESENTACIÓ A L'ARQUEBISBAT DE BARCELONA DEL PROJECTE D'HABILITACIÓ FUNCIONAL DEL CAMPANAR

El dia 16 de maig, a la sala de premsa de l'Arquebisbat de Barcelona, l'equip impulsor de la reforma de les campanes de Santa Maria, juntament amb l'arxipreste Mn. Àlex Marzo, va presentar a Mn. Robert Baró, responsable del Secretariat de Patrimoni Cultural de l'Arquebisbat de Barcelona, el projecte d'habilitació funcional de les campanes. Hi van assistir també Nil Rider i Jordi Sacasas, assessors del Secretariat especialitzats en campanes; Jordi Sales, arquitecte tècnic, i Maria del Mar Vives, ambdós tècnics del Secretariat.

Després que l'equip va prendre nota de les consideracions que van anar sorgint en la reunió, es pot afirmar que el projecte va obtenir el vistiplau del Secretariat. I l'endemà es va saber que tant la Comissió Territorial del Patrimoni Cultural de Barcelona com l'Ajuntament de Mataró donaven permís a l'obra proposada.

PRESENTACIÓ DEL NÚMERO 135 DE LA REVISTA *FULLS DEL MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA*

El dia 19 de maig, a la sala d'actes de la seu de l'entitat, es va presentar el número 135 de la revista *Fulls.* Hi van intervenir els autors dels tres estudis publicats: Joaquim Montserrat i Bartra, «Josep Monserrat i Cuadrada. Revolució, repressió i exili (1936-1939)»; Pere Tió i Casas, «La Biblioteca Popular de la Caixa d'Estalvis de Mataró (1929-2022)», i Jordi Malé i Pegueroles, «Més d'un segle de cartellistes i cartells de Les Santes. III: 1979-1994».

En la part final de l'acte es van presentar dues donacions arribades al Museu Arxiu: la col·lecció de llibres de poesia de Joan Vilella i Vilajoliu, i la col·lecció de partitures de sardanes de Ramon Julià i Massaguer.

INAUGURACIÓ DE L'EXPOSICIÓ SOBRE ELS 175 ANYS DE LA MISSA DE MOSSÈN BLANCH

El dia 13 de juny es va inaugurar l'exposició *La Missa de les Santes de Mossèn Blanch. 175 anys*, una producció del Museu Arxiu que mostra la història de la interpretació de la *Missa de les Santes*, acte central de la Festa Major de Mataró, des de la seva estrena el 1848 fins a l'actualitat. A través de partitures, fotografies, cartells, opuscles, discos i altres documents, es mostra una obra excepcional d'aclamació a les patrones mataronines, que la ciutat ha conservat, venerat i defensat com a joia preuada del patrimoni històric, cultural i religiós del nostre país.

La mostra ha estat oberta fins al 22 de juliol. Com a complement, s'han programat tres visites guiades gratuïtes al mes de juliol (els dies 1, 8 i 15) i tres conferències a l'entorn dels 175 anys de pervivència de la *Missa* (vegeu més avall).

DECÉS DE LLUÍS HUGAS ROCA

El dia 18 de juny, va morir en Lluís Hugas als 71 anys. Fa més de quaranta anys, el rector de Santa Maria Mn. Francesc Pou li va confiar la missió de garantir la continuïtat del toc manual de les campanes de l'església. Ell ha estat, fins a l'últim dia, el responsable de les campanes i l'ànima dels campaners. Gran col·laborador del Museu Arxiu, fidel subscriptor de la revista *Fulls*, sempre atent amb la càmera del programa televisiu *Creure Avui* o amatent a les visites guiades al campanar que organitzem conjuntament amb els campaners.

Lluís Hugas ha estat un referent de la cultura popular mataronina, vinculat a nombroses entitats locals i impulsor de grans iniciatives, «un home bo que donava impuls col·lectiu a tot el que feia», com quedava recollit a l'article necrològic de la revista *Capgròs* signat per Cugat Comas. Segurament el seu darrer acte públic va ser el celebrat al Museu Arxiu el dia 9 de març, quan des de la taula va donar la benvinguda als assistents a la sessió informativa sobre el projecte d'habilitació del campanar que tant anhelava. Descansi en pau.

Lluís Hugas al campanar. Foto: Lluís Rugama

CONFERÈNCIES A L'ENTORN DELS 175 ANYS DE LA MISSA DE MOSSÈN BLANCH

La Comissió Gestora de la Missa de les Santes, en col·laboració amb el Museu Arxiu, va programar tres conferències per aprofundir en el coneixement de *Missa de les Santes*, una composició estrenada l'any 1848. Les dues primeres van tenir lloc al mes de juny a la capella dels Dolors.

El dia 22, Joan Vives i Bellalta, músic i divulgador musical, amb el títol *Manuel Blanch i la Missa de les Santes. Una mirada biogràfica i musical,* va dissertar sobre la figura del jove seminarista Mn. Blanch, que amb vint-i-un anys estrenà aquesta peça central i tradicional de la Festa Major: Vives mostrà amb àudios la petja de l'òpera italiana en la composició, que enguany arriba als 175 anys.

El dia 29, l'historiador mataroní Joan Giménez Blasco va oferir una conferència titulada *Mataró al segle XIX. Una visió general*, on dissertà sobre com evolucionà la nostra ciutat al llarg del convuls segle de la industrialització, i quin era el context social, econòmic i laboral que va veure créixer Mn. Blanch.

Joan Vives, en la conferència del dia 22 de juny. Foto: MASMM.

NOTÍCIA DE DONATIUS RECENTS

L'1 de març, Marco Antonio Pérez Zouvek va fer donació al Museu Arxiu d'un producte audiovisual de gran interès, que permet contemplar el conjunt barroc dels Dolors (Capella, Sagristia i Sala de Juntes) d'una manera fàcil i interactiva, amb la sensació de ser-hi realment. Es tracta de fotografies panoràmiques esfèriques que capturen l'espai en 360º i n'ofereixen la visualització des de tots els angles. Pérez Zouvek va cedir tots els drets.

M. Àngels Prat Plana va lliurar escriptures i rebuts, un missal romà, estampes, postals i una important col·lecció de goigs. Maria Jubany Torner va fer donació d'un quadre pintat a l'oli amb la representació de la faç de Jesucrist portant la creu.

Els germans David i Marta Vilella Riera van fer donació dels llibres de poesia que havia col·leccionat el seu pare, Joan Vilella Vilajoliu. El conjunt és de gran volum perquè el formen 2.136 llibres en català, 571 en castellà, 82 antologies en català i 44 en castellà. Ocupen 36 metres lineals.

La família Julià Castellà va fer donació d'una col·lecció de gran interès de partitures de sardanes en format paper, amb el corresponent arxiu digital que les inventaria i identifica, obra i llegat de Ramon Julià iMassaguer (1940-2022). Es calcula que hi ha uns 19.000 títols, la majoria del repertori de la cobla Costa Daurada. El conjunt ocupa 8 metres lineals.

A tothom, persones i famílies, sensibles a la protecció i la difusió del patrimoni, agraïm la confiança i la generositat

Joaquim Riera, Marta Vilella i Jordi Malé, en acabar el trasllat de les capses amb els llibres de poesia.

Foto: MASMM.

Francisco Berlanga, Meritxell Julià i Víctor Avalos, a mig trasllat de les capses amb les partitures de sardanes.

Foto: MASMM.

Res no ajuda tant a conèixer la història d'una localitat com els testimonis de persones que hi van viure i han deixat constància escrita de les seves experiències. Ho van fer els mataronins Marià Ribas i Rafael Estrany. I és també el cas de Ramon Salas i Oliveras, que durant l'època de la Segona República va escriure un dietari —conservat al Museu Arxiu de Santa Maria—, del qual resulten especialment rellevants les vivències dels anys de la Guerra Civil a Mataró. Salas hi relata els fets de la vida quotidiana, trasbalsada pel conflicte bèl·lic, en el si d'una família menestral i de forta religiositat.

Francesc Costa i Oller ha fet la transcripció del dietari i ha col·laborat en la redacció de notes complementàries, juntament amb Xavier Clavell i Nadal i Nicolau Guanyabens i Calvet, tots membres del MASMM.

MATARÓ EN TEMPS DE GUERRA (1936-1939). EL DIETARI DE RAMON SALAS I OLIVERAS

INTRODUCCIÓ

Ramon Salas i Oliveras va néixer el 7 de desembre de 1891 a Mataró. Amb tretze anys, entrà d'aprenent de caixista a la Impremta de Felicià Horta i Vives (Salas 2015b: 36-40). Es dedicarà tota la vida a l'ofici d'impressor en diferents establiments. L'any 1924 va obrir una impremta pròpia al número 10 del carrer de Santa Maria, que l'1 de gener de 1931 esdevingué la raó social *Gràfica Fides S. A.*, confiscada en temps de guerra, i que va anar subsistint fins al 1939, segons el testimoni del mateix Ramon Salas:

Carnet de Ramon Salas com a soci de la Unión de Cooperadores, renovat el 1948, al cap d'onze anys d'haver-hi ingressat (1937). MASMM. Fons Salas.

Els treballadors de la impremta de Ramon Salas al terrat de l'edifici del carrer de Santa Maria, c. 1925. S'hi identifica Rafel Berga, dret a l'esquerra, i Ramon Salas, el tercer també dret per l'esquerra. MASMM. Fons Salas.

La revolució de 1936 va tòrcer el curs de la vida d'aquesta empresa, de la qual s'apropiaren les Joventuts Llibertàries pel juliol del referit any. Malgrat això, la casa no va quedar en mans estranyes, ja que en el terme d'uns dies, i a petició dels operaris, aquests van obtenir del Comitè Revolucionari autorització per a convertir-se en cooperativa, i a base d'un legalisme hipotètic varen poder elegir una ombra de junta per regir-la, que va permetre anar tirant fins a l'any 1939 (Salas 2016: 41).

Passat el conflicte, Salas anà a treballar a la Impremta Minerva, situada al carrer de Barcelona. Era una de les més importants de la ciutat i hi anaren a raure, l'any 1939, alguns tipògrafs d'altres impremtes mataronines, a més de materials i maquinària d'empreses que havien tancat (Salas 2016: 39-40).

Salas va escriure a diversos periòdics de Mataró, especialment de temàtica local. És autor d'estudis com *Biografia de l'Excm. i Rvdm. Dr. D.*

Ramon Salas rep de mans de l'alcalde Pedro Crespo l'accèssit del Premi Iluro de 1960.

MASMM. Fons Salas.

Jaume Creus i Martí, Arquebisbe de Tarragona. 1760-1825 (Accèssit Premi Iluro 1960), *Mataró i l'ensenyament* (Accèssit Premi Iluro 1962), *Presència mataronina al Río de la Plata a les darreries del segle XVIII i primera meitat del XIX* (1977), i *De quan jo era noi: de l'última dècada del segle XIX a la segona del XX* (1991).

Durant els anys de guerra, la família Salas va estar-se en una casa de cos a l'Esplanada de les Caputxines, de les arrenglerades que encara hi ha avui dia, la núm. 57 segons la numeració del padró d'habitants de 1936, tocant a la paret de l'hort de les monges. Des d'allà seguia els esdeveniments que passaven a la ciutat. Hi vivien, a més d'en Ramon (que morí el 1982), la seva

Vista del mur de la cara nord-est del convent de les Caputxines, 3 de setembre de 1936. Després de l'arbreda de l'esplanada, s'observen algunes cases del carrer de les Caputxines properes a la casa dels Salas Isern. MASMM.

Foto: Marià Ribas.[2]

muller Conxita Isern Maristany (Masnou, 1885-1980), i els dos fills: Conxita (1923-1990) i Ramon (1926-1982).

Entre la documentació de Ramon Salas que es conserva al Museu Arxiu de Santa Maria, és de gran interès el dietari que va escriure entre els anys 1932 i 1939. Són quinze llibretes plenes de notícies de la vida familiar, laboral i social del moment. De gran rellevància són les anotacions sobre el que passava a la ciutat en els tres anys convulsos de la Guerra Civil. Aquest dietari és un document únic que ens permet conèixer aspectes fins ara desconeguts d'esdeveniments tràgics viscuts en el dia a dia de la gent de Mataró.

Des del 18 de juliol de 1936 fins a final d'any, hi ha moltes notícies de registres, escorcolls, crema d'edificis i objectes religiosos, detencions i assassinats. La família Salas Isern vivía molt

Fragment d'una foto aèria de Mataró en la qual es veu el carrer de les Caputxines. A la part superior hi ha els recintes de l'escola Valldemia, del convent de les Caputxines i del pati dels Lluïsos.

Foto: CETFA, any 1948. ICGC.

de prop tota la destrossa i la crema del convent de les Caputxines. La por i el patiment hi són molt presents. Ramon Salas, que regentava una impremta i llibreria religiosa tem per si en algun registre se l'emporten, com han fet amb moltes altres persones.

En les notícies dels anys 1937 i 1938 hi ha un canvi de to. Reflecteixen una vida ciutadana més pacífica. Salas escriu sobre la família, la conversió obligada a cooperativa de la societat anònima *Gràfica Fides*, la falta de treball enmig d'una tranquil·litat relativa, la preocupació pels veïns que han marxat a lluitar al front, els bombardejos de les últimes setmanes sobre Mataró, l'escassedat d'aliments, etc. En aquests dos anys, el cronista ressenya de manera acurada molts dels dinars i sopars familiars amb una inquietud creixent. I és que, a mitjan 1938, comencen els comentaris sobre la falta de menjar i l'amoïnament per trobar-ne anant a veure els pagesos dels voltants. Es passa gana i els Salas Isern acudeixen als menjadors populars que s'han obert al cinema Modern i al cafè de Mar.

El gener de 1939 tot es precipita. Hi ha bombardejos, llargues fileres de gent que camina cap a l'exili, refugiats, rumors i expectació per les notícies que arriben per la ràdio. El dia 27, hores abans de l'arribada triomfal de les tropes del general Franco, hi ha saqueigs als magatzems d'aliments. El cronista detalla la rebuda esperada dels vencedors. S'acaba per fi un període de guerra cruenta que ha incidit en extrem en la vida quotidiana. Salas continuarà anotant aspectes de la vida dels dies i els mesos següents: la primera missa a Santa Maria, la diada de la Candelera; la compra d'aliments als soldats de les tropes estrangeres; la ràpida implantació de la Falange Española Tradicionalista y de las JONS entre la població; la col·locació d'una làpida dedicada al rector assassinat el 1936 a la plaça de Santa Maria, que passa a anomenar-se plaça del Dr. Samsó, etc. Fins a arribar a l'abril, amb la rendició de l'exèrcit republicà i el final de la guerra.

Del contingut dels manuscrits, n'hem seleccionat les notícies que fan referència als esdeveniments associats directament o indirecta amb la guerra, i hem limitat la tria al temps comprès entre el 18 de juliol de 1936 i el 16 d'abril de 1939. La publicació de tot el dietari de Ramon Salas podria ser l'objecte de tot un llibre, per bé que hi ha passatges que no tenen un interès més enllà dels afers familiars.

Els textos s'han transcrit dels manuscrits originals: uns blocs de mida molt petita (10 x 8 cm) i de lletra, doncs, minúscula. A banda de corregir-hi les errates evidents i de regularitzar l'accentuació, l'apostrofació, les majúscules i la puntuació, hem esmenat algunes grafies per facilitar la lectura del text. Cal dir que, en general, els textos de Salas estan prou ben escrits. Esporàdicament, han sorgit dubtes a l'hora de desxifrar algunes paraules, atesa la mida menuda de la lletra i la dificultat per transcriure el text, la qual cosa hem assenyalat amb el símbol [?].

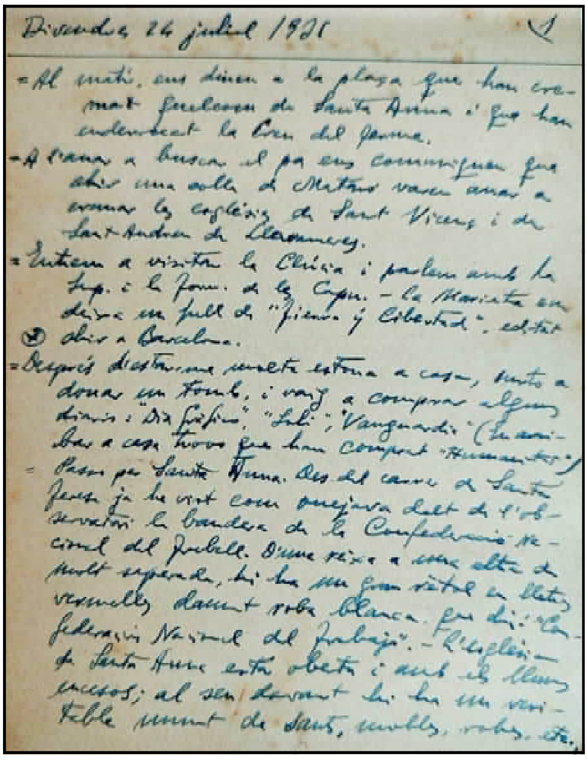
Divendres 24 juliol 1936

- Al matí, ens diuen a la plaça que han cremat [illegible] de Santa Anna i que han [illegible] la Creu del [illegible].
- Anant a buscar el pa ens comuniquen que ahir una colla de Mataró varen anar a cremar les esglésies de Sant Vicenç i de Sant Andreu de Llavaneres.
- Entrem a visitar la Clínica i parlem amb la Sup. i la Com. de les Capu. – La Marieta em deixa un full de "Tierra y Libertad", editat ahir a Barcelona.
- Després d'esmorzar [illegible] a casa, [illegible] a donar un tomb, i vaig a comprar alguns diaris: "Diluvio", "Soli", "Vanguardia" ([illegible] a casa trobo que han compost "Humanitat").
- Passo per Santa Anna. Des del carrer de Santa Teresa ja he vist com onejava dalt de l'observatori la bandera de la Confederació Nacional del Treball. D'una reixa a una altra molt separada, hi ha un gran rètol en lletres vermelles damunt roba blanca que diu: "Confederación Nacional del Trabajo". – L'església de Santa Anna està oberta i amb els llums encesos; al seu davant hi ha un veritable munt de sants, mobles, robes, etc.

La pàgina del dietari de Ramon Salas que inicia el relat del 24 de juliol de 1936.

MASMM. Fons Salas.

Les llibretes que conformen el dietari de Ramon Salas i Oliveras (1932-1939).

MASMM. Fons Salas.

DIETARI. 1936

Dissabte, 18 juliol 1936

Tarda. Es corre la veu de que la ràdio ha donat la notícia d'una sublevació de les tropes del Marroc en contra del Govern. Lo de la sublevació pren peu, i ja hi ha qui diu que gairebé tot Andalusia s'ha llençat a la sublevació. Rumors i més rumors.

Diumenge, 19 juliol 1936

Matí. La Conxita va a missa de cinc i ha de retornar a casa puix no n'hi ha, ja que des de les tres hi ha vuit homes a casa del Sr. rector i església que practiquen un registre. Es parla d'un vidre trencat i de sang i d'un tret. A les sis surten els del registre i es diu la primera missa, que diu el senyor arxipreste.

Escolto la ràdio uns moments, notícies oficials de que la revolta està gairebé vençuda. Vaig a esmorzar i després a missa de una a Santa Maria [...]. Ve mossèn Carmany i ens diu que els soldats ja són al carrer. En sortir de missa vaig a passar pel carrer de Barcelona i la Muralla de Sant Llorenç i el Tigre, cap a la Presó, Argüelles i a casa, i he vist que realment la tropa té presa la ciutat. Ve a buscar-me en Barberà i anem a fer les visites. En travessar la Riera (abans, ja en el carrer Nou) ens enterem de que hi ha hagut algun incident entre un sergent i paisans. Han tret una metralladora i l'han enfilat Riera amunt.

Tarda. No ens movem de casa, i cap al tard anem a casa de la Llúcia[1] a fer un poc de tertúlia. [...] Comentaris sobre els rumors i fins anem alguns a veure si de dalt del turó del cementiri es veu fum per la part de Barcelona, puix han dit que estan cremant convents. No hem sabut veure res en concret. Semblava veure's unes boires, però pot ésser la calitja. La ràdio no para de donar ànims i dir que es lluita contra forces sollevades a varis llocs d'Espanya. La premsa del matí ja portava informació (poca i oficial).

Al vespre diu que la ràdio ha portat la notícia d'haver-se rendit el general Goded[2] a Barcelona, i després d'això s'han retirat al quarter els soldats que hi havia aquí pels carrers. Tot el dia s'han sentit fortes canonades per la part de Barcelona. La nit abans s'han detingut en els seus domicilis els senyor J. Montserrat i el senyor Arenas (farmacèutic).[3] Algú semblava indicar el desig de la força pública, millor dit exèrcit, per a buscar la cooperació de ciutadans de dreta per anar a la defensa de les esglésies i convents (puix es deia que a la nit serien cremats). En saber-se que s'havia rendit el general Goded sembla renaixida la confiança de que no passarà res, puix no es fàcil hi hagi esperit de revenja (quina equivocació). El tren de les deu ja no ha sortit de Mataró.

Vista parcial de Mataró, amb el pis superior de l'Ajuntament i la façana de Santa Maria, 20 de setembre de 1936.
MASMM. Foto: Marià Ribas.

Dilluns, 20 juliol 1936

Matí. A quarts de cinc ens desperta una forta detonació i ens llevem a corre-cuita. La Conxita baixa i obra la porta del carrer i veu l'Esplanada plena de grups, i com ja el convent [de les Caputxines] cremava. Sense pentinar-me ni rentar-me, surto cap amunt seguit de la Conxita[4] i ve a trobar-me un revolucionari que m'encara el fusell i m'obliga a recular cap a casa. Quedem a l'expectativa com els demés veïns. Passen homes o xicots (és això), armats amunt i avall. Més tard baixen gairebé tots, alguns porten destral, un gran bidó de benzina, etc.

Llavors anem uns quants veïns al convent (en Chiva, el xofer d'en Viladevall,[5] l'Àlvaro)[6] i trobem a casa de la Llúcia el quadro que és de suposar: totes les monges són allà estibuladas. És tot un garbuix de persones i mobles i paquets, etc. Mn. Pou[7] va de paisà, i també Mn. Marcel·lí,[8] de paisà. La Llúcia em diu que vagi a les Gs. [Germanetes] dels pobres a demanar lloc per tres monges velles i xacroses. Hi vaig, i ho concedeixen, desitgen que vagin de paisà.

L'esplanada del convent de les Caputxines, 1925.
Fons Salvany. Biblioteca de Catalunya. Foto: Josep Salvany i Blanch

En Chiva i jo traiem del convent la primera monja, és Sor Dolors. A darrera nostre puja l'Antonio (l'*hermano*) acompanyant-ne una altra. En tornar al convent tres homes joves, que no sé qui són, i jo, en un balancí portem a les Gs. la *madre* Eduarda, la més vella del convent, molt grossa i pesada i xacrosa. La Marieta Lola[9] s'ha emportat les altres i s'han repartit. [?] vàries coses imprescindibles i de cuidado, i s'han portat a casa, i a casa del xofer.

Com que han assegurat els que hi havia allí que no s'havia de treure res, que lo de la casa del capellà seria respectat, s'ha deixat tot el demés i s'ha abandonat la casa. Les [?] han anat a casa de mossèn Marcel·lí. No havia passat pas una hora que se han presentat al convent turbes de xicots i mosses, algunes molt ben abillades, i a cops de pedra han començat a trencar vidres i a penetrar a dins a fer-ho tot malbé. Hi ha anat en Manuel Barot, en Chiva, el xofer, jo i d'altres (i en Ferrando), i hem començat, mentre ens ha estat permès, a treure tots els mobles i coses de més compromís i necessitat. He quedat aixafat, cansat i nerviós...

Més tard faig alguna diligència, i seiem al carrer com aquell qui pren la fresca, de gent en passa a corrua feta. Sembla processó. Tot Mataró va a veure la crema. A la tarda també som al carrer a prendre la fresca; gent de tota mena, com en processó, van a veure les destroces. Alguns, bastants, entren al convent per la porta de l'hort i s'emporten coses. És un veritable pillatge, que ha començat ja al matí. Nosaltres, la Conxita i jo, poc després de dinar hem sortit a veure l'efecte del convent cremat des de la part del darrera, i en tornar hem entrat a visita a casa de Mn. Marcel·lí, a les Lluïses i a Mn. Pou.

Al vespre hem anat a dormir pels volts de les nou, però degut a que cremava molt l'ala esquerra del convent, la que ve a l'indret de casa, per si hi havia alguna ensulsiada de les parets mestres, que pogués tenir efectes damunt dels fils elèctrics, hem tret els fusibles del comptador de la corrent i hem fet servir espelmes.

Tot el dia que és a casa l'*hermano* Antonio. A primeres hores de la tarda ve a visitar-nos l'oncle Jaume[10] i les seves filles. Prompte es senten trets i ells marxen cap a casa seva. El tiroteig es reprodueix i es sent molt viu. Fins es nota que s'hi fa foc de metralladores. Diuen que és a l'església de Sant Josep, perquè hi ha algú que la defensa. Al vespre diuen que han entrat a Sant Josep i que han fet una gran destroça, i que els sants han estat colpejats, etc.

Abans de dinar he anat a fer un passeig i he visitat els convents derruïts de les Benetes i les Carmelites. En pujar per la Riera hi havia una gentada a casa de la ciutat i parlaven alguns des del balcó amb altaveu (un era l'Alcalde).[11]

Dimarts, 21 juliol 1936

Al matí ens llevem, i amb la Conxita anem a la plaça a comprar. Tothom parla amb por de no ésser escoltat per persones «desinformades». La gent tem encara coses grosses. A la peixateria ens diuen que ahir vespre corrien per la Rambla homes amb sotanes i bonets de l'església de Sant Josep. Després d'esmorzar s'inicien anades i vingudes de camionetes al convent que van a treure coses i sembla que ho porten al Centre Catòlic, que ho han convertit, segons diuen, en una mena de caserna general.

Surto de casa junt amb el xofer del fabricant Viladevall, que ens troba al carrer, vaig a donar una passejada. A la farmàcia de la Creu Blanca veiem una dona embascada, que la retornen, i es troba de centinella un guàrdia de les milícies ciutadanes. Ens fiquem dins el carrer d'en Pujol i veiem un espectacle nou per nosaltres al davant de Can Ribas del Morts:[12] hi ha un munt de sants trossejats i de marcs i estampes, etc., que ahir tarda van anar a tirar-los-hi al carrer, després de fer un registre. El mateix han fet a la casa dita de Les santes, on hi viu en Bertomeu Llagostera,[13]

Destrosses a l'interior de l'església de Sant Josep, 18 de setembre de 1936.
MASMM. Foto: Marià Ribas.

Porta principal de l'església de Sant Josep amb un rètol de la Generalitat de Catalunya, la CNT i la UGT, 24 de setembre de 1936.
MASMM. Foto: Marià Ribas.

però allí, en ésser tot tirat daltabaix del balcó li calaran foc. Hi ha un munt de cendres. Diu que varen fer un registre a casa en Ximenes, en Bellavista i que també l'anaven a fer a casa de la senyora Cristineta.

La Carme Montserrat[14] al preguntar-li si vol que li faci algun recado, em demana si vull anar a casa seva a preguntar què fan i si saben res del seu pare.[15] Hi vaig i em reben primer la Catalina,[16] i després en Domènec,[17] que diu que avui ha anat a trobar als del Comitè i els de l'Ajuntament, que l'han rebut molt bé i que li han garantit gairebé que al seu pare no li havia passat res de mal. Diu que li han dit que així que sàpiguen notícies certes d'ell ja les hi comunicaran. Tornem a dir-ho a la Carme. Avui diu que han arribat guàrdies civils, que fins ara eren fora.

A la tarda han dit que s'han apoderat de la Basílica de Santa Maria i que tiren tot el que hi ha, especialment sants. Surto cap al tard i ho vaig a veure passant cap a la Riera i anant cap al carrer Nou. Sols es pot arribar davant de Can Ricart i Can Nesta.[18] Des d'allí es veuen els pilons dels sants a terra entre l'església i la barana de ferro. En un fanal hi ha com una momerota que no distingeixo, però que es veu que en representa alguna burla. En aquest tros de carrer Nou hi ha el superior del col·legi Valldemia i un altre *hermano*, als quals senyalo que potser és una imprudència sortir; diuen que no, i parlant, al dir-los jo que algú es fixarà en ells, em diuen que el mateix a qui jo em refereixo m'assenyalava a mi i el de la corbata negra, parlant entre altres companys. Més tard, al nostre carrer en Chiva em confirma que allí s'ocupaven de mi, perquè ell ho ha sentit, puix hi era. La ràdio sempre dona ordres i consignes.

Dimecres, 22 juliol 1936

Es diu que els que van a Barcelona a portar coses pel camí els prenen el menjar, etc. Entre avui i el dia anterior es fa córrer la notícia de que a Badalona totes les iglésies i convents són arrasats, que també ho és el monestir de Montalegre, i que fins varen afusellar 5 religiosos d'allí. De jorn del matí ve la Maria[19] de casa l'Àlvaro i ens adverteix que més tard, a quars de vuit, anirà a retirar mobles de casa la Llúcia, i que el seu marit hi anirà. Jo també penso anar-hi.

Destrosses a l'interior de l'església de Santa Maria, 21 de setembre de 1936.
MASMM. Foto: Marià Ribas.

Puja una camioneta del Comitè i anem cap a fer aquest treball. En ésser a l'entrar l'hort un dels milicians que diu que es diu Corrales i que sembla que mana un poc més que altres ens fa marxar i diu que de moment amb un que n'hi hagi allí n'hi ha prou. S'hi queda l'Andreu de Can Lola.[20] Des del portal de casa veig passar el cap d'una estona l'Andreu i en Corrales que es van a trobar el Comitè, triguen molt a retornar. Mentres no tornaven, en Joan de Can Lola va dir-me: «Em sembla que la presència de vostè els ha fet venir la idea de treure'ns de l'hort»; jo dic: «Si és més convenient, no vindré.» Després ve en Quim[21] a casa i en parlem, i ell em diu: «Voleu creure'm a mi, Salas, no vingueu, fora compromisos, i, total, podem allargar un poc més el nostre treball!» La feina de treure mobles dura llarga estona, és a dir, fins a migdia. Treballen sense descans l'Andreu i en Joan de Can Lola,[22] l'Àlvaro, en Quim, en Ferrando i el xofer.

A mig matí ve cap a casa en Corrales i altre, armats, i demanen a la nena pel *dueño*; jo els veig, ho sento i dic: «Servidor.» Em prega de sortir al carrer, surto i em pregunta de qui és la casa, contesto que de les monges; dic jo: «Almenys és a elles a qui pago lloguer.» Em pregunta com em dic, li responc i s'ho anota, i em pregunta on treballo, i també ho fa. També pren nota del número de la casa. Diu: «Ha vingut un recado que diu que aquesta casa és de les religioses, i que s'hi guarden coses d'elles.» Jo dic que de les monges no guardo res, que el que ahir vàrem guardar és de les senyores Barot, que són un poc parents nostres, per part de la meva dona, i que, com és natural, quan era l'hora del foc, a casa i a casa del xofer (el que en aquests moments s'hi porta mobles [sic]) els hi recollírem tot el possible. Em diu si sé d'altres cases que haguessin recollit mobles, i dic que no en sé cap més. Diu que no ens ha de passar res i se'n va.

Aquesta visita acaba de fer estar intranquil·la la Conxita, que ja ho estava molt des del matí, quan a la pescateria han dit que avui anirien a les cases particulars que sabien que tenien sants per tirar-los al foc o destruir-los. Pel carrer és cridat el *Diari de Mataró*. Surt sense anuncis, amb quatre planes i com a òrgan del Comitè de Salut Pública. Han dit que ha estat cremada l'església parroquial d'Argentona. Diu que hi ha hagut trets. També han dit que ha estat cremat el convent dels caputxins d'Arenys. Diuen que hi ha hagut trets i fins morts.

Dijous, 23 juliol 1936

A la plaça diuen que si intentaven destruir el Monestir de Montserrat i el govern ho ha privat. Ahir i avui he sentit notícies de que a Valldemia hi mengen molts milicians (ahir eren passo de 150). La Llúcia va dir que sabia que l'església de Santa Coloma de G[ramanet] era arrasada. Avui han dit que a Malgrat i molts pobles de cap allà hi havia les esglésies cremades. Que a Vidreres també, però que allí hi havia hagut morts. [...] passo per varis carrers que emmenen cap al convent de la Providència, que des que és cremat encara no l'he vist. A les Caputxines encara van constantment els viatges amb camionetes per treure trastos i coses. Avui és un dia en què les corrues de gent passen sense interrupció. Aquest matí fan un registre a casa del capellà de les Germanetes dels Pobres. Ahir diuen que varen fer-ne un a casa del senyor Riudor[23] i altre a casa de Mn. Gregori.[24] Més tard d'avui diu que han fet un registre a casa del forner del cantó del carrer Bonaire i altre en casa del baster Sr. Hom.[25] A la tarda corre la veu de que es veu un barco de guerra. Diuen que és extranger. Una veu ha dit que havien cremat el consolat italià de Barcelona.

El convent de les Caputxines amb signes evidents de l'incendi, 2 de setembre de 1936.

MASMM. Foto: Marià Ribas.

Divendres, 24 juliol 1936

Al matí ens diuen a la plaça que han cremat quelcom de Santa Anna, i que han enderrocat la Creu del Terme. A l'anar a buscar el pa ens comuniquen que ahir una colla de Mataró varen anar a cremar les esglésies de Sant Vicenç i de Sant Andreu de Llavaneres. Després d'estar-me molta estona a casa surto a donar un tomb [...]. Passo per Santa Anna. Des del carrer de Santa Teresa ja he vist com onejava dalt de l'observatori la bandera de la Confederació Nacional del Treball. D'una reixa a una altra de molt separada hi ha un gran rètol en lletres vermelles damunt roba blanca que diu: Confederación Nacional del Trabajo. L'església de Santa Anna està oberta i amb els llums encesos, al seu davant hi ha un veritable munt de sants, mobles, robes, etc., on encara s'hi van tirant objectes, alguns de vidre, que ocasionen gran soroll de trencadissa. Passo per davant de Sant Sebastià i la capella està oberta, no hi ha res a dins, las parets són netes i tots els objectes i les imatges són al mig del carrer. També hi són els mobles dels pisos damunt la capella, quals balcons estan oberts de bat a bat.

Façana de les Caputxines amb la porta principal tancada, 31 d'agost de 1936.

MASMM. Foto: Marià Ribas.

Diu que ara són a fer el mateix que a Santa Anna al col·legi convent del Cor de Maria. Allí crec que se n'apoderen els comunistes, als balcons hi veig banderes vermelles. Pujant per la Riera un jove forner m'ha assabentat que acabava d'ésser detinguda la senyora Angeleta Bransuela, vda. Planas,[26] sembla que haurà estat detenció momentània, i el motiu, per fer crítica del moviment en veu alta. Passo a buscar el pa, i sento dir que diuen si Mn. Ramon ha estat trobat mort al Cros, junt amb dos altres capellans.[27] Ve el Sr. Barberà. Explica quelcom de Barcelona. En [?] diu que va veure a la Rambla de Barcelona tres capellans penjats. Ve un auto faista a demanar aigua a casa. En la *Soli[darid Obrera]* d'avui he vist una llista de morts identificats a l'Hospital Clínic, en la qual he advertit el d'un mataroní: Joaquim Masuet i Subirà,[28] sacerdot, que fa dos anys va cantar missa i que crec que era vicari d'un poble molt proper a Barcelona. Estant sopant a l'hort ens sembla sentir com canonades molt lluny. Potser a Barcelona...

Signes de destrosses i foc al pati d'entrada al convent de les Caputxines, 3 de setembre de 1936.

MASMM. Foto: Marià Ribas.

Dissabte, 25 juliol 1936

A quarts d'una de la matinada un soroll com de passos i enraonaments i cops ens desperta a la Conxita i a mi, sento tan clara la trencadissa de vidre que faig el pensament de que estan apedregant el convent. Em poso alguna peça de roba i sense donar cap llum col·loco una cadira al davant de la finestra, i pujo a mirar pels vidres que allí té en la part superior. Veig que es tracta del següent: uns homes armats amb fusells estan tirant al mig del carrer d'un manera violenta els mobles de la casa del capellà de les Germanetes. Quan està llesta de fer aquella feina passen a fer-la a la casa del costat, on hi viu el xofer del senyor Viladevall (Lluís). És un espectacle emocionant i tràgic. El llançament és continu, i els cops i la trencadissa són com una música horrible i sense harmonia que predisposa al terror, que fa pensar si dins de breus moments vindran a casa...

La Conxita s'ha posat mig estirada al sofà (som a la part del carrer). L'Antònio s'ha despertat quan ja feia mitja hora o tres quarts que nosaltres estàvem a l'aguait. Ha vingut també cap el quarto nostre. Està espantadíssim Els petits no s'han despertat gens. En els primers moments he baixat per anar al vàter, no he donat ni el llum de l'escala, ni del menjador ni de l'hort. Per no fer soroll ni tan sols he tirat l'aigua. Des del meu observatori vaig trametent impressions a la Conxita, ella em diu que es troba malament, casi amb febre; jo, nerviosíssim i apenat, suo gairebé contínuament i la vista em fa pampallugues, crec que per efecte de la son i de la nerviositat que tinc.

Potser era abans de la una que s'han presentat a l'Esplanada un escamot d'homes que ha cridat el «¿Quién vive?» als que llençaven els mobles, els altres no han pogut entendre el que contestaven, els de part d'avall dient «¡Manos arriba!», però [amb] una insistència tan gran i amb una comminació sèria i terminant, que feia témer no esclatés aquí mateix un fort tiroteig. S'han entès, ha continuat el llançament, han pujat altres homes armats; després de vàries paraules i disputes s'han entès també, i el llançament no ha parat mai. Era trist veure tot això.

Tot i continuant el daltabaix ens hem tirat al llit i hem quedat adormits. No ha vingut ningú. Potser N. S. [Nostre Senyor] s'ha compadit de nosaltres i ha escoltat els molts precs i oracions. Gràcies li sien dades. Ens hem despertat a quarts de set. Després de prendre cafè hem anat a plaça. Primerament la Conxita havia obert el carrer i havia escombrat al davant de casa. Tothom feia cara d'enterrament. Ben segur, però, que tots els veïns havien tingut el son trencat aquesta nit. En passar per davant Santa Maria hi han posat allí a la reixa un sant amb un pal, com una llança, cobert el cap amb un barret i portant penjat un rètol fet amb llapis que diu: «Se prohibe acercarse.» És una broma sacrílega. Déu els perdo[ni].

La Creu de Terme, 1914. A finals de juliol de 1936 va ser abatuda i trossejada.

Fons Salvany. Biblioteca de Catalunya. Foto: Josep Salvany i Blanch.

A la plaça es parla dels tres sacerdots que diu varen ésser trobats ahir morts al Cros, amb la cara cremada per a desfigurar-los. [...] Ara he vist la creu de terme escapçada, que ahir no m'hi havia fixat. Davant de telègrafs i de Can Tria hi ha una mena de barricada o parapeto fet amb alguns mobles i matalassos, al damunt hi ha una metralladora. A Ca l'oncle Jaume m'entero de que abans d'ahir va ésser tret de la capella de la Comandància la imatge de Sant Feliu, la qual fou lligada darrera un camió i arrossegada pels carrers. També m'expliquen com anaven allí equivocadament uns que havien de fer un registre (i varen fer-ho) a casa del militar retirat del costat.

A mig matí ve en un carro l'Eduard Barot a treure alguns matalassos, llits i somiers. Després es nota que li han fet retornar els llits i somiers. Avui a casa del forner de bon matí, amb un vale s'han endut gairebé tot el pa que hi havia preparat per [a] la gent de fora la població. L'oncle Jaume m'ha dit que del barco anglès que l'altre dia va passar, es va destacar una llanxa amb un oficial i algun subaltern, que vingueren a terra a recollir

L'edifici i l'horta del monestir de les Carmelites Descalces, popularment conegut com de les Tereses, després de l'incendi, 26 d'agost de 1936.

MASMM. Arxiu d'imatges. Foto: Marià Ribas.

part de la família d'un enginyer anglès que treballa en una obra del gas.

A quarts de cinc hem anat a comprar a la plaça de Cuba. Quan hi anàvem hem vist el barullo del registre i crema consegüent dels mobles de la Catequística de la Sagrada Família. També hem vist el munt de mobles que havien tirat al carrer d'Argentona del domicili de la CEDA.[29] La Conxita ha vist l'edifici de les Carmelites, Tereses i la parròquia de Sant Josep, que encara no havia vist. També ha vist el Cor de Maria incautat, i amb les banderes i la formació de gent armada que invadia la Riera.

Els grans pilons de mobles de Ca la Llúcia tot el dia han estat visitats per gran número de curiosos. Algú feia córrer la veu de que una part, el que hi havia dalt de la vorera, seria conservat i que tot lo altre seria cremat, si bé deien que això seria fet a Sant Simó, i altres que seria fet aquí mateix. [...] ha trucat la mare del Sr. Font i Bigay[30] que venia a fer-me saber que a la Gràf. Fides estaven trucant gent armada, i que sap que han parlat amb els de la joiera i amb els de Can Camp. No sap què han dit, ni res. Té molta ànsia pel que pugui passar al seu fill.

Cap al vespre es va dir que per diferents llocs de la ciutat es construirien barricades i que fins se'n feia una per encàrrec de l'Ajuntament al davant del Matadero. [...] ens ha vingut a trobar

Destrosses a l'interior del convent de les Carmelites Descalces, 26 d'agost de 1936.

MASMM. Foto: Marià Ribas.

en Grauet de Cal Soberano, el qual ens pregunta què fem i ens fa saber que va anar al Masnou [...] i que l'església d'allí va ésser cremada per tres vegades. En venir de la plaça, en Blanchart de la farmàcia ens manifesta que a Òrrius també és cremada l'església i a casa del seu cunyat també hi va haver daltabaix.

Diumenge, 26 juliol 1936

Aquesta matinada, cap allà entre una i dues ha començat a sentir-se gran moviment de camions i autos i un poc de brogit de persones. Després de molt poc, s'ha pogut comprendre que havien calat foc als mobles de Ca la Llúcia; el nostre quarto era envaït per una claró roja i sinistre que posava pell de gallina. He mirat per dalt de les petites vidrieres de la finestra i allò semblava un veritable infern. Gairebé sentia temor per les cases les quals eren a tocar del foc. M'he tornat a ficar al llit i he passat el temps fins a no sentir casi res entre invocacions i pensaments tristos i temors més o menys fundats. Se sentien unes riallades... També s'han sentit veus de dona...

Ens hem llevat a quarts de set, m'he rentat i afaitat i m'he dirigit a casa la Lola de la Fides a veure què d'obrir. M'ha dit que havia tingut un

bon susto, puix li havien dit que picaven a la porta i que potser l'anirien a trobar. Es veu, diu, que eren a fer un registre a casa d'en Fàbregas de Caralt.[31] Van passar pel davant de casa seva amb espasins que devien haver arrencat de panòplies. Ahir deien que de les ermites de la rodalia sols quedava sencera Santa Rita.

A casa llegeixo la premsa [...], però no surto sinó després d'haver sentit un tret, que al cap de poc s'ha dit havia estat tirat contra el metge odontòleg Miquel Spa Tuñí,[32] el que han dit havia mort. Primer corria la veu de si se li havia disparat a ell un arma que duia. El metge Spa no ha quedat mort, i és possible que curi dins la seva gravetat. Diu que han vingut els germans Bartrina. Sobre aquest assumpte penós circulen diverses versions. Avui al matí ha estat invadit el local dels Lluïsos, i tothom feia allí el que li donava la gana. Tant al matí com a la tarda sempre han estat trets joguets i utensilis d'esport. Ha estat un dia, avui, que ha passat una extraordinària concurrència per a visitar l'hort de les monges, i algú ha pujat dalt del convent i ho ha visitat tot. A la tarda feien guàrdia al convent els guàrdies civils, i encara no n'havia vist aquí. Per haver vingut família de la Rosita, que viuen a Canet, m'entero que allí ha estat cremada l'església parroquial, l'ermita de la Misericòrdia i un convent que hi ha allí aprop, que no sé bé si és de Maristes.

Dilluns, 27 juliol 1936

[Diuen] que ahir, a les deu del vespre anaven a matar en Bellavista, bacallaner.[33] Que varen tirar un tret a Pascual, sense tocar-lo. Diuen, també, que ja passa algun tren. La carbonera diu que ahir, a les quatre, varen anar a fer un registre a casa seva. Diu que avui han de marxar cap a Saragossa els caporals i sargents del regiment. Diu que va venir ahir una filla de Cabañes, que és infermera del H. Clínic i va contar horrors de Barcelona. Diuen que varen portar-los-hi monges assassinades, trobades lligades en el Tibidabo. Hi ha gent que té esperances per notícies de ràdio. N'hi ha que beuen bastant a galet...

En Ribas diu que han dit que a Vilassar varen cremar l'església. Allà, ell i tothom, diu que porta arma. En passar per la Rambla veig com encara cremen els papers tirats ahir al carrer des del local d'Unió Catalana. També veig el piló de trastos cremats del Centre Radical. Avís que avui tiraran trastos al carrer des del S. Cor de Maria. Diu que ahir a la tarda varen anar a registrar la Coma, i que avui hi han tornat.

La Pep. de Ca la [?] diu a la Conxita que nosaltres en el carrer som molt ben conceptuats entre la gent de la «cáscara amarga» perquè diuen que jo no vaig tenir inconvenient en anar a un enterrament civil (el de la vella de Can Mamà), i que sortim a prendre la fresca al carrer com ells, i que no tenim cap classe d'orgull. Diu que el que va dir ahir és cert, que hi ha qui del carrer la va advertir que a casa seva i a la nostra vindrien a fer registres, però que no ens passarà res. Ens diuen que han estat detinguts en Colominas (mestre de cases) i el Sr. Estapé (fill), fotògraf.[34]

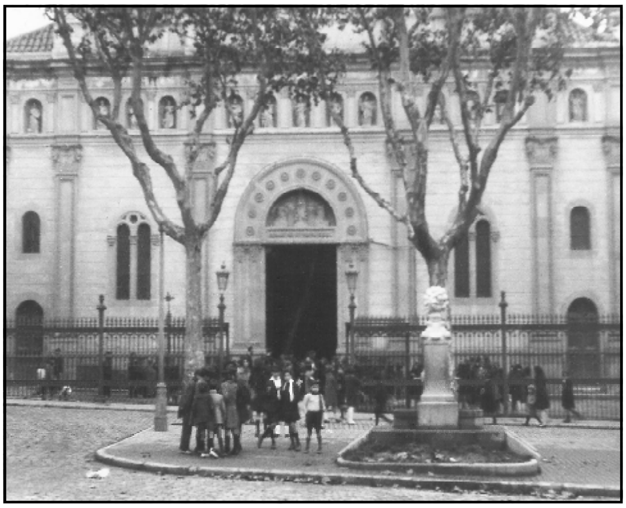

La façana de l'església de Santa Maria, 1925. S'hi aprecien les imatges dels Sants Apòstols de la renglera inferior de fornícules que a finals de juliol de 1936 van ser abatuts.
Fons Salvany. Biblioteca de Catalunya. Foto: Josep Salvany i Blanch

Dimarts, 28 juliol 1936

Abans ens ha semblat veure passar cotxes i sentir comentaris que fan suposar que el Dr. M. Spa és mort. Efectivament, després es confirma. Al passar cap a la plaça veiem davant de Santa Maria com han estat abatuts els Sants Apòstols que hi ha a les hornacines de la façana de la basílica. A l'encreuament plaça Xica, carrer Santa Maria i Pujol, hi ha una imatge d'una verge que tenia la capella per aquell veral i que diu que ahir [van] tirar abaix. Diuen també que han estat tirant daltabaix el sant Josep de Calassanç que hi havia al començar el carrer de Sant Agustí, allí a l'angle dels PP. Escolapis. Era de pedra.

Vaig a buscar premsa i veig que han tirat totalment a terra la Creu de Terme (una joia). Diu que entre els detinguts ahir hi ha en Vives gran (de Can Rovira dels Carros). Per la Rambla he trobat en Cusachs, i hem anat junts a donar un vol [...]. L'Antònio està molt espantat. Se'n va a Can Lola i torna amb el propòsit de marxar de casa. L'Antònio agafa el més indispensable, es fa un farcellet i surt, va primer a Can Lola.

Un carruatge al carrer de l'Hospital, c. 1933. Possiblement el nen i la nena són els fills de Ramon Salas.

MASMM. Fons Salas. Foto: José Caballé.

Entre tots fem un arreglo [?] a fi de que si venen pel misteri trobin el lloc expedit. Abans de les quatre ve en Fernando (Buiges) i ens diu que prompte vindran a encendre el misteri, puix han acabat de cremar dos misteris del barri marítim. A les quatre venen sis o set homes armats i amb una ampolla de líquid inflamable. Així que apunten pel carrer ja els veig i tinc la impressió de que venen a fer la feina. En passar per davant de Can Mamà[35] en Ramon els fa una advertència i diu que no ens espantin, que provin a fer-ho bé. Venen i amb molt bones maneres ens diuen el motiu que els porta. Ens ajuden a treure les coses que fan nosa per a ells poder maniobrar. Els demano cuidado per no haver de treure les ventalles i em diuen que ho trauran a peces, i els dic que no facin el foc massa a vora de casa, i ells ho van a fer davant de Ca la Cristina,[36] més aviat més avall que no més amunt. Es posa Jesús al carrer, el que el porta llença una frase impia. De la caixa de dessota en treuen tota la roba, i les peces pròpies i les trompetes, tot va el foc. Hi ha una bossa amb 27,20 pessetes, que jo faig avinent que, segons va dir-me un administrador, podem entregar a l'Hospital. Ells em responen que ho han d'entregar al Comitè. Ens posen com a testimonis. Ens han demanat un martell. Tornem a prendre la fresca.

Dimecres, 29 juliol 1936

Davant Santa Maria veiem un camió i una brigada que recullen les restes de sants i demés provinents de la destroça. Avui ens enterem de que ahir va ésser trossejat tot lo de la capella o ermita de Santa Rita. En arribar a casa algunes veïnes ens diuen que unes pobres que busquen entre les runes han trobat a les cendres del misteri tres duros. Hem vist passar en Josep M. Cruzate (forense), dos individus de la Creu Roja i algun altre, que venen, sembla, del cementiri. Segurament serà que haurà estat feta l'autòpsia al cadàver del senyor Miquel Spa. Diuen que han estat assassinats els reverends Andreu Puigductor i Ramon Munné a Barcelona. No és res oficial. A casa d'en Manuel Pilé m'expliquen coses de Girona i la seva vinguda en un camió ple de fusells i l'espetec de trets que trobaren a Arenys, on s'hagueren de refugiar a l'Ajuntament. Diuen que ahir no varen deixar marxar el senyor Capell,[37] i que avui l'han detingut. També diuen que han detingut en Vives dels Carros i algun altre. Quan arribo a casa després d'haver anat a Can Lola la Conxita m'entera de les corredisses que hi han hagut pel davant de casa, puix una falsa denúncia d'una dona ha fet córrer els homes armats cap a l'hort del convent.

Dijous, 30 juliol 1936

Pel camí, en el mateix carrer de les Monges, la Maria Lola ja ens fa saber que ha estat detingut el senyor rector-arxiprest a l'estació, que anava a marxar en el tren de les sis. També ens diu que han detingut alguns nebots seus i altres persones. A la plaça la veu de les detencions és general. En pujar, a cal forner, i després la Pepeta ens diu haver sentit trets aquesta nit. Es diu que ha estat detingut en Brullet gran, però més tard es diu que no, que el que ha estat agafat és en Tenas,[38] el seu sogre. Ahir va estar fet un registre a Can Biayna. Quan pujo cap a casa estan fent un registre a casa de mossèn Miquel Queralt.[39] Diu que ha estat detingut mossèn Pau Ferrer i mossèn Pla. Aquest últim diu que li han trobat 2.000 duros a la carbonera. En Font m'ha dit que a Barcelona els assassinats de capellans és una cosa grossa i terrible. Diu que han mort el Dr. Roman i que busquen per a fer-ho al pare Guim.

Divendres, 31 juliol 1936

M'entero que a la nit passada s'han sentit trets, que vàries persones els han sentit, i diu que és que uns que feien guàrdia al camí de Mata han tirat contra un auto que s'ha deturat prop de Can Lladó, i que han registrat la casa i fins se'n volien endur en Tomàs. Un veí d'un pis diu que ha aclarit la cosa dient que, d'aquell auto, l'home que n'havia baixat era no gens menys que en Mascarell. Diu que a Arenys va ésser assassinat el P. Eze, fill de Mataró.[40] Diu que el Sr. Rector ja és fora.[41] Diu que li han ofert acompanyar-lo on vulgui. Diu que la filla de Can Camp i altres religioses de Lloret,

varen telefonar al *Diari de Mataró* dient que en Jaume les vindria a esperar a l'estació. Elles no sabien res del canvi operat en el *Diari*! Els revolucionaris varen anar a l'estació i hi va haver una escena especial, no podent les monges llur classe [sic] i allavors les varen fer despullar i registrar per dones, i es van trobar diners. Diu que després de pendre'ls-hi les varen deixar anar on elles volguessin. Es senten veus [que] els de la FAI intentaran assaltar la Generalitat, i que, tement-ho, el Govern de Catalunya concentra allà molta Guàrdia Civil i d'Assalt.

Dissabte, 1 agost 1936

Al matí, en ésser a la plaça ens assabentem de que ahir foren detinguts en Valls (sastre)[42] i en Francisco Comas (de Can Marfà).[43] També diuen si han registrat a Can Palauet i si ha estat detingut el senyor Boter[44] i un seu fill. A quarts de sis, parlant amb els de Can Mamà, sentim un tret que sembla que ha estat tirat en la part de llevant.

Diumenge, 2 agost 1936

Després de llevar-nos ens enterem que ahir vespre, diuen a quarts d'onze, va ésser mort al Primer de Maig en Carbó (guarda rural); serà una venjança personal.[45] Després m'entero de que ahir vespre va ésser detingut en Font del carrer de la Coma (el *Manresà*). Avui matí hi ha una reunió el teatro Bosch[46] per a tractar de la tornada al treball per a demà. Diu que han acordat que s'hi torni complint l'horari de 40 hores i l'augment assenyalat pel Govern i els sindicats. Diu que van a suprimir en un plaç de tres mesos el treball de les dones a fora de les fàbriques. A les dotze tocades ve a casa un auto verd ple de gent armada; truquen i em demanen, i en donar-me a conèixer m'exigeixen les claus de la Gràfica Fides S. A., puix diuen que s'ha d'incautar. Els faig, a títol d'observació, la indicació de que sobretot no facin malbé res, puix els obrers d'allí desitgem poder-nos-hi guanyar la vida. Contesten que no tingui pas cap por puix volen la impremta per la seva utilitat, ja que han d'editar un periòdic. Els dono les claus de la porta del carrer i del cancell. Al cap de no molta estona ve a casa en Berga,[47] que venia de la farmàcia i ha vist que estripaven alguna estampa al carrer.

S'ha comprovat un rumor que corria: que [...] en Carbó, havia estat assassinat un altre individu. Veiem que baixen del cementiri, a més de la funerària, el forense Dr. Cruzate i un escamot de membres de la Creu Roja que venen de fer les dues autòpsies. L'altra mort diu que és un fabricant d'Arenys de Munt, assassinat entre Caldetes i Llavaneres.

Ve en Berga. M'assabenta d'haver-se vist amb en Julià Gual,[48] i aquest li ha dit que en Peiró[49] està enfutismat amb la incautació de la Fides, i que ha estat un acte fet sense cap autorització del Comitè. Diu que pensava venir-me a veure, però que li han dit que a un quart de deu del vespre en Berga i jo anem a veure'l a casa seva, que parlarem de l'afer.

A l'hora convinguda anem a Can Gual. Ens diu que ell fa uns dies havia suggerit a en Peiró la conveniència de la incautació de la Fides a fi de privar, més que per res més, que s'avancessin a fer-ho altres elements, com ho han fet ara. Diu que moltes d'aquestes incautacions: Santa Anna, Cor de Maria, han estat incontrolades. Avui el comitè es reuneix, i ell en parlarà en el sentit de

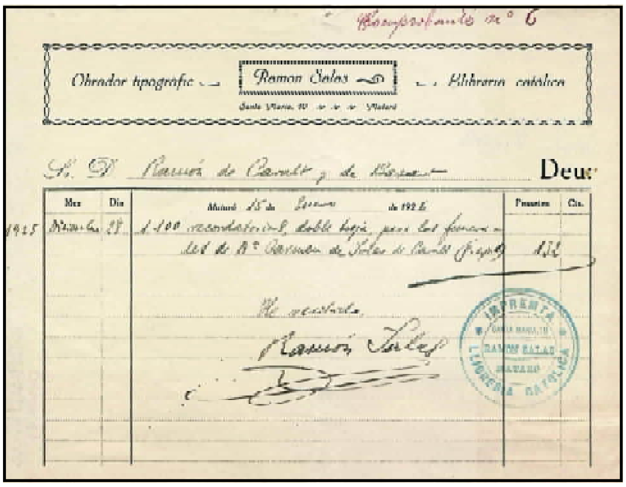

Factura emesa per l'obrador tipogràfic de Ramon Salas, 15 de gener de 1926.

MASMM. Fons Salas.

Treballadors a l'obrador tipogràfic de Gràfica Fides, 5 de setembre de 1934.

MASMM. Fons Salas.

que els obrers hem demanat tenir preferència per la incautació, en la qual cosa volem anar de dret, ja que així ho teníem en projecte i qual fi desitjàvem constituir-nos en entitat o cooperativa. Diu que demà dilluns anem a casa abans de les nou a saber resposta. Avui al matí ens han passat a convidar a tots els tipògrafs per a una reunió general que demà dilluns hi haurà a les 9 del vespre a la Casa del Poble.

Dilluns, 3 agost 1936

Corre la veu de que han agafat en Simon, forner; alguns afegeixen que l'han mort, no s'assegura.[50] A dos quarts d'una vaig a buscar en Berga i anem a Casa de la Ciutat a veure el Gual per si ens pot dir quelcom de la incautació. Ens manifesta que el Comitè, amb l'assentiment del representant que hi tenen les Joventuts Llibertàries, ha dit als qui les tenen que deuen retornar les claus. Per saber si ho han fet quedem en tornar-hi a les quatre de la tarda. Al defora de la Casa de la Ciutat ens espera en Cusachs, a fi de saber la resposta que hem obtingut. Després de dinar, per allà a quarts de tres, venen de mica en mica els operaris de la Fides a cobrar la setmanada (és la primera). Després de cobrar anem tots plegats a Casa de la Ciutat.

En Berga i jo pugem a dalt, parlem amb en Gual i no ens pot dir encara res. A baix esperen tots els operaris de la Fides als quals donem comptes de les gestions. Hem quedat en anar-hi a les set. A les set anem amb en Berga a Casa de la Ciutat. En Gual, després de molt d'esperar ens diu que al vespre s'han de reunir la Federació de Sindicats Obrers amb un representant de les Joventuts Llibertaries i un representant del nostre sindicat, si és que no tenim inconvenient en assistir-hi; i, si per qualsevol motiu no podem, en Gual es brinda per a representar-nos. Com sia que avui hi ha la reunió del nostre sindicat, li agraïm l'oferta i quedem en que ell ens representarà. Ens demana una relació de tots els operaris amb la indicació de si són caixistes o maquinistes, etc., amb el detall del sou respectiu. Pel que ell manifesta deduïm que qui sap si entra en el projecte d'alguns el constituir una cooperativa obrera de l'art d'imprimir que pogués ésser com l'editora de tota la feina sindical de Mataró.

[Del 4 al 8 d'agost de 1936 Ramon Salas va fer una estada a Barcelona de vacances, on va visitar els amics Frediani[51] i va fer llargs passeigs per la ciutat interessat pels recintes religiosos cremats («la destrucció ha estat tremebunda»).]

Diumenge, 9 agost 1936

Dinar. Matem una gallina per a festejar el cumpleanys del nen, bevem vermouth amb almejas.

Divendres, 14 agost 1936

Avui m'he enterat de que en Claudi Ribas,[52] el veí d'en Berga, és a la presó.

Dimarts, 18 agost 1936

Han dit que ahir feren un registre a Can Novelles. Han dit que s'ha trobat mort un militar retirat que vivia al costat de ca l'oncle Jaume.

Dijous, 20 agost 1936

En Ribas ha dit que a Vilassar ha estat trobat mort un home, un tal Ernest, ex-capità de barco.

Divendres, 21 agost 1936

En Ribas ha dit que ha estat trobat mort a Vilassar un home d'una casa de camp que li diuen *Boteta*. Diuen que ahir van alliberar en Claudi Ribas, en Cabot i altres de la presó. Diu que en canvi ha estat detingut en Fontanals. En passar per casa de la Pepeta[53] ve a obrir-nos la Maria d'en Peredejordi,[54] i trobem la Pepeta plorant; i diu que hi han anat dos homes armats a buscar l'Aureli,[55] que han dit que s'havia de presentar a la Delegació d'Ordre Públic de l'Ajuntament, però que a la poca estona hi ha anat el germà de l'Aureli a avisar que l'Aureli estava detingut.

Dissabte, 22 agost 1936

Vaig a casa la Conxita; al cap de poc marxa per anar amb la Pepeta a portar el dinar a l'Aureli. El veuen per enmig de dues reixes, el troben enrogallat i vermell. Els demana en un paper diferents coses. Conxita, amb mi, anem a la plaça (Cuba). Passant per carrer de Sant Josep veiem un gran moviment i que estan omplint un gran camió amb mobles que treuen de casa de l'Illa. Milicians guarden la casa. En tornant de plaça encara dura l'operació, i es veuen més milicians. Pel carrer ens enterem de que els empleats de tota mena de Casa de la Ciutat han estat despedits. A les set, la Conxita i la Pepeta van a portar el sopar a l'Aureli. La Conxita va a dormir a casa de la Pepeta. Durant el sopar, des de l'hort, ens semblava sentir descàrregues llunyanes, potser de canó...

Diumenge, 23 agost 1936

A les 8 a portar l'esmorzar a la presó, junt amb la Pepeta. Avui s'han enterat de que a la

La presó de Mataró, 1926
MASMM. Fons Mn. Colomer i Trinxer.

presó hi ha un tal Arnau, pintor del carrer de Montserrat,[56] agafat el mateix dia a Llavaneres. Han vist d'aprop en Boter. Diuen si han agafat un capellà i una dona del carrer de Colón.

Dilluns, 24 agost 1936

Avui m'entero que han estat fets registres a casa Migliaresi i casa Mas, del carrer Nou. Que d'aquesta última se n'han incautat. Que s'han incautat de l'*Sport*.[57] Que ha estat detingut un tal Argelaga, viatjant de la casa Girona,[58] el mateix dia que Aureli, Galindo, Boter, Arnau.

Dimarts, 25 agost 1936

M'entero que ahir, veritablement, hi va haver trets al carrer Nou. Que varen registrar, per dues vegades, a casa Mn. Andreu.[59] Que van registrar a casa la Clotilde.[60]

Dimecres, 26 agost 1936

Ahir varen registrar casa J. Mª Fàbregas.[61] Hi ha haver dos trets. Varen registrar i fins crec detenir uns moment en Bot. Ahir varen detenir en Labori. Varen fer registres a casa Segura, Rosés. Avui crec s'han incautat de casa Carrau (Dª Carme). Avui han tirat mobles al carrer de casa Nicasio. Ahir i avui han dit que havien mort Mn. Mompió. Diuen que és mort un fill de Guilà [62] i també el rector que era de Santa Coloma de Gramanet. Diu que avui han detingut en Carol.

Dissabte, 29 agost 1936

Una columna de forces que ha de marxar al front d'Aragó demà mateix la formen Guàrdia Civil, Carrabiners, Assalt, Moços d'Esquadra i Milícies. Alguna veu diu si ha estat detingut el Dr. Plandolit, que altres havien dit que era a l'estranger. Es diu que a Agell han estat trobats dos homes morts i cremats.

Diumenge, 30 agost 1936

Es diu que ahir va ésser detingut en T. Boixet.[63] Es diu que ahir va ésser detingut el P. Cirés.[64]

Dilluns, 31 agost 1936. Sant Ramon Nonat

Per dinar. (La Pepeta i la Juli dinen a casa). Mengem almejas amb vermouth, escudella molt bona d'una gallina esplèndida de casa, carn d'olla, amanida, olives, escarola, tomàtec, sardinas llauna, mortadela, gallina rustida, meló, dolços, vi bo, cafè, licor Dandy.

Dimarts, 1 setembre 1936

Diu que ahir vespre varen ésser detinguts en Ximenes pare i el fill (de la Coma). A les tres, la nena marxa per anar a casa de la modista, però torna als pocs moments per a dir-nos que ha sentit dir que havia estat afusellat el Dr. Samsó.[65] Més tard trobem confirmada la noticia. Avui han estat fets registres i trets els notaris de les cases Tuñí, Cuyàs, Boter, Palau, Julià, Carrau.

El Doctor Josep Samsó assassinat al cementiri dels Caputxins l'1 de setembre de 1936.
MASMM. Foto: Josep Maria Cabré Freixas.

Dimecres, 2 setembre 1936

Es parla de si ha estat afusellat el Dr. Plandolit.[66] [...] No es pot dir de cert. Diu que ahir varen agafar en Soler [?], el gran.

Dijous, 3 setembre 1936

Es corre la veu de que un ban dona 24 hores de temps per a treure els sants de les cases. Es confirma. El periòdic *Llibertat* el porta, el ban. Diuen que han detingut el P. Rector de Santa Anna. Diu si ha estat afusellat un tal Llusà d'Argentona. Avui anem a dormir tard, puix en compliment del ban referit cremem al carrer les imatges de Sant Ramon, Verge Santíssima, Sant Antoni, Sagrat Cor i dues Verges antigues, a més de làmines, etc.

Divendres, 4 setembre 1936

A les 5 ens llevem i ens dediquem a desmontar quadres, i portem estampes a un foc que hem fet a l'hort, i més tard en portem també a un foc que han fet davant de Can Mamà.[67] El foc de l'hort de casa durant el dia l'hem anat renovant varies vegades. En *Tatus* es dedica a la recerca d'estampes i casi tot el dia faig el mateix. Al migdia la Pepeta i la Conxita van a portar, com de costum, el dinar a l'Aureli, però tenen la satisfacció de trovar-se amb ell a la plaça de Cisneros,[68] que ja venia cap a casa, alliberat. Dinem tot a casa. Satisfacció, emoció. Més tard l'Aureli se'n va a casa seva. A la tarda em dedico a cremar estampes. Em dol.

Dimarts, 8 setembre 1936

Diu que el P. Feixes[69] és ja a casa seva. Diu que són alliberats ja en Soler i en Castellsaguer.

Dimecres 9 setembre 1936

Anant a treballar aquest matí he vist pel carrer en Ximenes (fill). Després he sentit dir que ahir el varen alliberar a ell i al seu pare. Abans de dinar sento la veu de si ha estat alliberat en Boixet, cosa que a la tarda es confirma, i a més diu que també ha estat alliberat l'Estapé (fotògraf).

Dijous, 10 setembre 1936

Diuen que va ésser mort a Barcelona el P. Rafel de Mataró (Soteras).[70] Diuen que varen matar en Clampellas del Masnou i també en Fontanils.

Divendres, 11 setembre 1936

Es diu que ha estat mort en Pons,[71] del jutjat. Es diu que ha estat mort en Nicasio [?].[72] Es diu que ha estat mort un fill del Groc, altres que un tal Suari.[73]

Dissabte, 12 setembre 1936

Diu que a Vilassar han trobat un home mort. Diuen que entre Argentona i Can Poi hi havia dos morts. Altres diuen que a Parpers n'hi ha uns altres set! Deu ésser una multiplicació. Diu que a Gavà ha estat mort el fill de la Xaviera pentinadora.

Diumenge, 13 setembre 1936

Avui al matí ha passat un estol de dones i homes a postular per les milícies. Eren de la CNT. A la tarda hi ha hagut bastant de moviment, puix marxen al front més elements del POUM.

Dimarts, 15 setembre 1936

Diuen que s'ha confirmat la mort del Mn. Monpió.[74]

Dijous, 17 setembre 1936

Diu que ha estat alliberat en Galí.

Dijous, 24 setembre 1936

Diu que és cert que és a la presó la minyona que havia estat de la senyora Vall-llovera.

Divendres, 25 setembre 1936

Diu que han alliberat en Rosset.[75]

Diumenge, 18 octubre 1936

[Dinar a Òrrius a Cal Truc.] Menú: arroç amb pops, costella de porc i conill, amanida, tomàtecs, olives, sardines de llauna, ceba, conill rostit, préssec al natural, galetes, vi ranci, cafè, licor Quina-Momo, anís, pa i vi novell.

Divendres, 13 novembre 1936

Diuen si han detingut a un tal Canal.

Dimecres, 18 novembre 1936

Es diu que ahir varen detenir els fabricants Vilatersana. També diuen que ho va ésser en Janer (un jove).

DIETARI. 1937-1939

Dissabte, 13 març 1937

Mentre anem a casa oncle Jaume, en passar per l'Esplanada veiem tres avions que són els que, segons noticies que sabem més tard, han anat a bombardejar Badalona, Santa Coloma de Gramenet i Sabadell. En ésser a casa oncle Jaume hem sentit el soroll d'explosions.

Dimarts, 16 març 1937

A les set del matí (millor dit, a 3/4 de set), se senten fortes sotragades que fan trepidar els vidres. La ràdio diu que són avions que bombardegen Barcelona. Invita a posar-se als refugis. Al cap de poca estona, tornen a dir que ja podem sortir dels refugis.

Diumenge, 4 abril 1937

A les cinc del matí, o cosa així, sentim remor d'aeroplans i uns sorolls llunyans com de canonades, i al cap de poc s'apropa el soroll i es sent una forta detonació, que resulta ésser una bomba llençada per damunt d'una casa que hi ha prop de la platja, allà a tocar a la riera de Sant Simó. Es diu que han resultat dos o tres ferits. La Conxita ho va a veure amb el nen i altre gent de l'Esplanada. La nena i jo hi anem després i arribem allà encara primer. Després, nova alarma per haver tornat a veure venir avions.[76]

Dilluns, 5 abril 1937

Després de dinar gran alarma per haver passat avions. Sirena i corredisses...

Diumenge, 18 abril 1937

Dinem en hora convenient, i després tots quatre anem cap a Masnou. Així que pugem al tren, es produeix una gran alarma, puix es sent la sirena i es veu des de dalt del tren com la gent del carrer de Churruca corre als refugis. Diu que la ràdio diu que hi ha avions sobre Barcelona. El tren marxa. En ésser a Masnou, a casa de la tia Antonieta sentim la ràdio que diu que ja ha passat el perill. Es nota una forma de dir que sembla hi ha hagut bombardeig. Efectivament, per notícies posteriors es confirmen lamentables desgràcies: morts i ferits.

*Dimarts, 27 juliol 1937. Les Sante*s

Vaig a la impremta a quarts de vuit per a fer una esquela. Mentre hi soc, avís de les sirenes, i bombardeig d'un avió: 1 mort i 17 ferits. A la nit ens hem de llevar i anem amb altres veïns a l'hort del convent.[77]

Dimecres, 28 juliol 1937

A la matinada, a llevar altra vegada per avís de sirenes. Se senten moltes detonacions llunyanes. A la nit i matinada dues vegades sirenes i gran alarma; l'última era infundada.

Divendres, 30 juliol 1937

Dia ple d'agitació, soroll i ensurts, puix per aquest troç de mar hi ha hagut de tot: barcos de guerra, submarins, gasoliners, barcos armats, trimotors, caces, torpedejaments, canonades, bombes, morts, ferits.

Diumenge, 19 setembre 1937

A prop de les deu ens desperta un gran soroll d'avions; la Conxi es lleva i mira a la finestra, sent converses, i ens llevem tots i anem a baix, i preparo una mica de refugi a sota l'escala. Al cap d'una hora escassa tornem al llit.

Dilluns, 20 setembre 1937

En llevar-nos, les primeres noves són de que els avions han tirat al Masnou, causant víctimes i estralls.

Dimarts, 29 setembre 1937, Sant Miquel

Durant el dia d'avui hi ha hagut cinc alarmes per vinguda o pas d'avions. Bombard[eig] del Masnou.

Dijous, 31 març 1938

Avui a dos quarts de nou del matí s'han sentit avions i amb tota rapidesa s'ha produït un bombardeig. Era a la impremta, i amb en Gómez ens hem posat a un replà d'escala. Després hem mirat per la vidriera de dalt de tot i hem vist les grans columnes de fum espès que han produït les explosions. Es veia que era cap a la banda de la plaça de Cuba. En Gómez, al poc rato, amb la bicicleta ha anat a donar un tomb per a recollir alguna impressió. En tornar ha dit que a la sènia Can Dori hi havia la noia gran morta i també una refugiada i el seu fill, a més [de] ferits. Ha portat algun troç de metralla, que es veu que abunden per aquells camps. Han caigut moltes bombes en feixes de patates.[78]

Divendres, 5 agost 1938

A la tarda han arribat els de Gràcia. Queden parats en saber que no hi ha patates. Els forasters ens han portat 2 pans de quilo, 1 ampolleta de mig porró de vi bo, una paperina de puré molt bo, avellanes, bacallà, un pot de llet, que tots n'havem pres.

Dilluns, 8 agost 1938

Avui fem escudella de gallina. Per tall fem conill (nostre) amb unes quantes patates. Aquesta tarda he fet algun pas (veure Julià i Riu) per orientar-me respecte dels menjadors populars. Per ara, res...

Dimarts, 9 agost 1938

El menjar a casa és en extrem just. Avui, per postres, a més de pomes bullides mengem raïm moscatell. Avui tarda ve en Riu a veure'm i em dona alguna orientació respecte dels menjadors. S'emporta la llista dels quatre noms de casa, i ara no s'hi cap, però si s'obren uns nous menjadors, que estan en incubació, diu que ja puc comptar-hi.

Dimarts, 16 agost 1938

A la matinada, bombardeig, diuen a l'estació de carga; la matinada del traspàs del 16 al 17.

Dijous, 24 novembre 1938

Avui a la nit no hem tingut mai corrent. Al matí bombardeig fort; més tard n'hi ha tornat a haver, soroll gran; i sembla que a la nit també ha estat el mateix.

Divendres, 3 desembre 1938

Al poc rato d'ésser al llit gran soroll (el bombardeig de Can Viladevall, Gordils, etc.).[79]

Divendres, 4 desembre 1938

Vaig a buscar el diari, m'entero de la destroça causada per l'aviació aquesta nit passada a les cases Gordils, Viladevall i Recto, i vaig a veure-ho i visitar la casa de l'oncle Jaume, on hi ha hagut trencadissa de vidres i arrencament de balcons.

Dijous, 8 desembre 1938

Als pocs moments ve el P. Cirés. Pugem a dalt a confessar la Conxita, la nena, la Pepeta i l'Aureli. Comença el Sant Sacrifici. No fa plàtica per haver-nos d'anar al treball. Combreguem tot. Es despedeix el P. Cirés, al qual he donat d'estipendi 10 pts.

Dimecres, 14 desembre 1938

Dinar. Inaugurem l'ampliació dels menjadors populars, i per tant anem al Cinema Modern. Plat únic: arroç amb pèsols (molt ben cuit i condimentat). Ens han portat un bocí de pa per cada u, i dins una bossa 4 plats i 4 coberts, forquilla i cullera, com ho portaran sempre. En arribar a casa (a la 1'15) hem menjat un plat d'escudella de col i patata, amb un retall de tocino per a cada u, amanida d'escarola i nous. Berenar (per a mi): un rovell d'ou i una taça de cafè autèntic. Sopar als menjadors. Plat únic: llenties (ben condimentades i sucoses, molt bones) [...]. En arribar a casa, mengem dos plats de farinetes, un plat de bledes bullides i fregides amb cansalada, torrada amb all, torrada amb cafè.

Bombardeig de l'aviació italiana a la zona compresa entre el cementiri i la carretera de Mata. Archivio Ufficio Storico Stato Maggiore dell'Aeronautica Militare USAM Roma.

Fotografia extreta d'*Imatges 1936-1939. La Guerra Civil al Maresme* (Girona: Edicions d'El Punt, 2007, p. 110).

Dijous, 15 desembre 1938

El noi i jo marxem tard cap a treballar. En ésser davant de la rectoria vella uns avions que feia uns segons anàvem sentint deixen anar la seva càrrega i ens posem dins del portal de casa de les gallegues. Les fumeres que es noten cap a la part nord ens obliguen a recular cap a casa. Bevem un glopet de vi bo. Anem a la Ronda i veiem la casa del camp de l'Iluro quelcom esfondrada, i metralla per varis llocs i versions de moltes bombes caigudes. Passem a casa dels cunyats. És cert que hi ha molts ferits i morts.[80]

Dissabte, 24 desembre 1938. Nit de Nadal

Faig pessebre, sols naixement, a un recó de la cuina.

Diumenge, 1 gener 1939

A 1/4 de 8 s'ha sentit gran bombardeig.

Dilluns, 16 gener 1939

Avui a la nit soroll molt fort. Al migdia gran soroll i pànic.

Dissabte, 21 gener 1939

Gran soroll de bombardeig.

Dilluns, 23 gener 1939

Notícies i rumors a granel.

Dimarts, 24 gener 1939

S'ha declarat l'Estat de Guerra. Gran bombardeig al migdia i a vàries hores de la tarda. Ahir i avui s'ha intensificat el pas de refugiats i eren guiats per la ciutat. Algú diu si també marxa gent d'aquí.

Dimecres, 25 gener 1939

Rumors i notícies a granel. No ve cap mena de diari. De jorn, pas d'avions i bombardeig. Els autos i els camions van en creu. L'èxode de gent evacuada no para i va en augment. Surt gent d'aquí. Es carreguen camions i autos. Escenes violentes, també alguna. A la tarda, avions i bombardeig, i tot igual que al matí.

Dijous, 26 gener 1939

Amb el noi anem a fer un *pasacalle* per la Muralla, carrer de Sant Josep, plaça del convent de les Tereses, carrer de Montserrat, Rambla, Riera i carrers de Palau i Carreró. Tot és ple d'autos i camions amb carregament de diversa classe: caixes, matalassos, etc.; tot vessa de soldats i de guàrdies d'assalt, tothom amb fusell, i sembla que vagin mig perduts. *Parte* de Salamanca, excel·lent.

Avui al matí, avions i bombardeig, i a la tarda bombardeig i avions. Es diu que aquí hi ha víctimes. En passar pel carrer dels Àngels, plegant de la impremta a 1/4 de 6, en Genissans, un ex-anarquista, m'atura i em dona la notícia: les tropes del general Franco han entrat fa poc a Barcelona, acabo de sentir-ho per ràdio, per l'Associació, jo mateix.[81] Gràcies a Déu que estiguem lliures d'aquest esclavatge, ja era hora. Tot això ho confirmo pujant carrer de les Monges. Arribem a casa i ho fem saber a la Conxita. Alegria general!

De seguida d'haver berenat, amb el noi vaig a casa dels cunyats a escoltar la ràdio. Sentim crides de famílies, una crida per avui vespre als membres de la Joventut Tradicionalista, una al·locució de l'Esteve Doltra Oliveras, una crida d'un italià dels legionaris, la Marxa Real, *Los Voluntarios* i alguna altra peça. Ve a buscar-nos la Conxita i la noia, i d'allí cap als menjadors.

Divendres, 27 gener 1939

Entrada a Mataró de les tropes de Franco.

Esmorzar. Farinetes, cafè i torrades. A casa ens arreglem i ens disposem per a anar als menjadors; ens notifiquen que són tancats. En anar amb el noi cap a la impremta a 2/4 de 9 es veu formada una cua davant del Sagrament (que era fins ara convertit en magatzem de proveïments), la qual cua es nodreix de persones de tota mena, que finalment penetren violentament al referit magatzem i s'enduen tot el gènere que hi troben (que és molt i variat), fins s'emporten caixons, [?] balances, etc. Es tracta d'un veritable robatori, dissimulat per la gana d'alguns. Aquest assalt no és isolat: també és assaltat el magatzem que hi ha al carrer de Sant Isidor (d'on se'n treuen provisions fantàstiques), i un magatzem de la Fed. Com. de Cooperatives del carrer de la Concepció, i del magatzem de la Generalitat (que era a la fàbrica *Les Velas*) i crec algun altre lloc. Gent que sortia de robar els convents el dia de la crema avui també sortia amb bacallà sota el braç i amb sacs de llenties o d'arròs a l'espatlla. He vist fer-ho també a propietaris de cases i terres, que a més eren gent religiosa practicant.

A la impremta no s'ha fet res. A la botiga no s'ha venut. Més tard la Conxita ve i em demana que vagi a buscar la nena, puix diuen que els soldats de Franco venen, i venen tirant. Anem tots plegats a casa dels cunyats. Ens diuen que ahir vespre ens esperaven, que varen beure's una ampolla de xampany i que, no anant-hi nosaltres, se la varen acabar. Els dic que bon profit, que ja en beure'm quan se'n vengui. Això, davant de cert retintín.

A casa faig llenya. Després m'arreglo i vaig amb el noi a l'enterrament de l'esposa d'en Quim (l'hortolà de les Caputxines).[82] Mentre ens esperem comença l'entrada de les tropes nacionalistes, amb les vanguàrdies legionàries italianes. Tancs riera de Cirera amunt i motos, i soroll d'avions. Avui s'ha sentit una forta detonació, que diu que ha estat produïda per la voladura del pont de la riera d'Argentona.

Davant del gran retard que sofreix l'enterrament, de casa d'en Quim anem a casa, menjo una torrada i prenem el cafè, i tots quatre sortim a presenciar el moviment de forces i de públic que hi ha per la Riera. Quan anàvem Riera avall hem trobat la Pepita Boix en companyia de la Teresa Jubany i Trias, amb les quals hem fet conversa sobre coses del temps, i d'un modo especial sobre la gana. Jo pregunto a la Teresa si

tenen res per a menjar, algunes patates, o bé farinetes. Sopar: farinetes (2 plats), ensiam amanit, torrada amb vinagreta, cafè i vinagreta.

Es diu que s'ha format una comissió per a preparar un Ajuntament composta de sis individus i presidit per en Brufau.[83] Els tres tradicionalistes que hi figuren són en Jaume Feliu,[84] en Montasell[85] i en Cleto Vicens.[86]

Dissabte, 28 gener 1939

Pujant per la muralla del Tigre comencen a veure's avions i més avions, i es produeix un terrabastall i espetec de trets com d'ametralladora, veient-se les [?] que deixen anar els avions en el seu constant evolucionar, la qual cosa veig durant tot el camí fins arribar a davant de casa d'en Quim. [...] diuen que es tractava d'un combat aeri, que hi ha hagut morts i ferits.[87]

[La família va al] primer enterrament netament catòlic [...]. En ésser a la sortida del cementiri ha arribat una ambulància que portava una víctima del bombardeig, una filla de la Vda. Ginestà.[88] La seva mare crec que ha resultat també morta.[89] Ferides, entre altres, la Pilar Gallifa, Vda. de Cuadrada, i la seva filla petita, que eren al balcó de casa seva.[90]

A casa, avui hem posat domàs a la finestra. A l'Esplanada no n'hi ha cap més. A la resta del carrer de les Monges n'hi ha a Can Lola,[91] Can Mataró,[92] Ca la Llarga,[93] casa de la germana de l'Emília i casa Barraqué.[94] Mentre sopem i parlem d'anar, com cada dissabte, a casa dels cunyats, truquen, i és l'Aureli que ve a dir-nos que avui és millor que ens abstinguem d'anar-hi, puix la ràdio ha dit que quedava prohibit anar pel carrer després de 2/4 de 9, i que no es tingués cap mena d'intranquil·litat encara que es sentís soroll de canó, etc., puix la tranquil·litat quedava assegurada. L'Aureli diu que es conta que a Llavaneres hi ha un nucli de rojos que pretén fer-se fort i resistir, i es diu si tenen algun canó emplaçat. Diu també que han fet evacuar la població i s'han apoderat de les cases i dels queviures, etc.

L'Aureli ha sapigut també que alguns soldats franquistes, uns diuen moros, altres italians, han venut cinc lliures de xocolata per cinc pessetes (en plata). L'Aureli ha comprat dos paquets de tabac per 5 rals cada un. S'han venut pots de llet per 2,50. Tot això causa admiració i enveja, i [?], donades la penúria i misèria passada per tots nosaltres.

Diumenge, 29 gener 1939

Han dit que hi haurà missa de campanya davant de la capella de Sant Sebastià. Per tant, tots quatre ens arreglem i anem cap a la Riera i plaça de Santa Anna a veure-ho. Tot l'aspecte és brillant pel bon dia, per la gent, per la coloraina de domassos i llaços nacionals, i boines vermelles i alguna de blanca i els uniformes, etc.

Com que nosaltres ja hem oït missa no es deturem, i anem Rambla avall, carrer de la Mercè, on vigilem si per allà a Can Bachs o al garaig d'en Llibre[95] els moros o els italians venen algunes coses, com s'ha dit i sabem que és cosa certa (tabac, llumins, conserves, xocolata, etc., a preus baixos però comprat amb plata o be calderilla, res del paper d'aquí). No veiem res en el sentit indicat.

Davant la Casa de la Ciutat es nota molt de moviment. Hi ha un avís demanant tots els mecànics de Mataró per a presentar-se al garaig d'en Llibre, altre demanant amb urgència tots els conductors de camions amb el seu respectiu camió per a fer un servei d'urgència i alguns altres. Es senten i veuen molts avions. Es senten algunes detonacions. Quan torno a casa es van sentint canonades, alguna es forta.

Dilluns, 30 gener 1939

Es parla molt de les coses que venen els moros a preus baixos i a casa hi ha el desig d'anar-hi demà al matí les dues Conxites a veure si poden adquirir alguna cosa. Tot avui s'han sentit canonades, eren cap a Llavaneres i el Montalt per a reduir algunes forces de resistència que s'havien produït amb fugitius de Granollers, etc. Pel Camí Ral diu que hi havia tot el dia un veritable tragí de presoners cap a la caserna.

Dimarts, 31 gener 1939

Presenciem desfile de tropes a la Riera. Avui m'entero per en Feliu que es constitueix Ajuntament de 12 individus.

Dimecres, 1 febrer 1939

En anar al treball entrem amb el noi a Santa Maria, i resseguim molts llocs. Fa llàstima de veure-ho tan desmantelat, però almenys es veu net. Avui tots els treballs són de preparació per a celebrar-hi ofici i misses demà, diada de la Candelera, antiga festa patronal de la parròquia. Mentre dinàvem hem sentit repicar la festa de la Candelera. Diu que la campana que ha servit és la de les Caputxines, l'única que va quedar a Mataró.

Primera Missa a Santa Maria després de l'entrada a la ciutat de l'exèrcit franquista, 2 de febrer de 1939. MASMM. Donació de Jordi Roca Marimon. Foto: S. Carreras.

Dissabte, 4 febrer 1939

De l'interior de la caseta del galliner en trec uns paquets on hi ha desats estampes i una verge de metall que estaven en *chirona* des del temps nefast de la persecució violenta.

Diumenge, 5 febrer 1939

Anem al local de Falange Espanyola Tradicionalista y de las JONS, i m'inscric. En serveixen de testimonis en Rafael Alsina[96] i en Joan Lloig.[97] Les Conxites no poden inscriure's perquè no hi ha qui ho faci.

Dimecres, 8 febrer 1939

Les Conxites van a comprar als soldats. Adquireixen capses de mistos (2), pots de confitura: 1 de préssec al natural, altre de pera en mermelada, un de almejas.

Dimarts, 21 febrer 1939

A les sis el noi ha hagut d'anar al local de la F.E.T. per a escoltar una al·locució radiada que havia de donar un dirigent. Ha tornat després d'una estona, dient que s'havia aplaçat fins el diumenge que ve.

Divendres, 24 febrer 1939

Avui s'han vist avions, s'han sentit canonades, tot en senyal de festa per haver-hi una gran desfilada de tropes a Barcelona, amb la presència de Franco. El noi va a fer la instrucció matí i tarda, amb les org[anitzacions] juvenils de la F.E.T. Passa a la impremta un municipal a advertir-me que en sortir passi per la Quefactura de Vigilància, que hi ha un recado per a mi [...]. Es tracta de demanar-me informes (que no puc donar) sobre un Santiago Lleonart Itxart (el *Pollastret*), que és presoner de guerra.

Dissabte, 25 febrer 1939

Avui he posat al menjador, tret de la cuina, el2 retrat del Sr. Rector (a.c.s.) juntament amb el de José Antonio. Ja fa alguns dies hi tinc el de Franco i el quadre simbòlic del Tradicionalisme fent armes en defensa de la Santa Causa. També he posat D. Jaume[98] (bust) damunt del bufet.

Diumenge, 26 febrer 1939

Pugen molts soldats italians cap a missa. Vaig a casa a buscar la Conxita per a que vingui a veure la sortida de Santa Maria dels fletxes i *pelayos* i cadets, etc. (entre els quals va el nostre noi), i per a que vegi la desfilada dels italians per

Les autoritats civils i militars surten de l'ofici de les Santes de 1939. Al centre del grup Joan Brufau, alcalde de Mataró des del primer dia de l'entrada de l'exèrcit franquista a la ciutat.

MASMM. Arxiu d'imatges, núm. 2.131.

la Riera en venir de la seva missa de campanya. Queda sorpresa agradablement de veure les dues coses.

Dijous, 2 març 1939

Avui m'he enterat de que en López i un Bartrès de la Minerva[99] són presoners, el primer a Santander i el segon a Huelva.

Divendres, 3 març 1939

A les 11 vaig a casa del Sr. Torres, a la reunió per a la qual vaig ésser convocat ahir. [...] l'assumpte a parlar és: la Falange Española Tradicionalista i de les JONS ha estat creada pel cabdill en base de la fusió de l'antiga Falange i de la Comunió Tradicionalista. Els que perteneixin a aquestes organitzacions abans del 18 de juliol del 1936 per dret propi són ja membres de Falange, i els que no es troben en aquest cas ho deuran sol·licitar. Aquí a Mataró no s'ha tingut això en compte i es demanen fer gestions per a lograr-ho. Conforme tothom, i es posen mans a l'obra per aconseguir-ho.

La Basílica, tan gran, avui ha resultat petita per a contenir tan bell estol de fidels i devots del Dr. Samsó. L'ofertori ha durat el que no es podia suposar, i la gentada tant de dones com d'homes era immensa. En sortir a la plaça del Rei s'ha descobert una làpida donant-li el nom de *Plaza del Dr. Samsó*. Hi havia formades les milícies i les org[anitzacions] juvenils. Han fet uns parlaments el Dr. Roig,[100] el Sr. Brufau (Alcalde) i el comandant militar. A continuació, les autoritats i una gran gentada s'han dirigit al cementiri per a concórrer a les cerimònies que hi havia anunciades en la tomba del Dr. Samsó, i en el lloc on caigué mort per les bales dels sicaris del Maligne esperit.

Pel davant de casa passa molta gent que va a portar el menjar als presos que hi ha en el que era iglésia del convent de les caputxines, on començaren a portar-n'hi aquesta setmana.

Diumenge, 5 març 1939

La nena va a buscar les camises blaves brodades i les porta a casa la modista. D'allí va a repartir-les. Ve a casa a deixar la del noi. El noi content, ja té la camisa blava amb les fletxes verdes brodades, i la boina feta a mida, que ahir vàrem anar a buscar, i pantalons negres aprofitats d'ell mateix, i cinturon i corbata, tot de casa. A 1/4 de 4 vaig a Can Llensa[101] per anar a fer la tasca que va venir a encarregar-me. Ell i en Barberà fa un moment han sortit cap a la Coop[erativa] de Mar. Hi vaig, pujo a la biblioteca i reunits els tres procedim a una classificació i separació d'obres, aconsellant la eliminació.

Dilluns, 6 març 1939

Corren rumors (la ràdio diuen n'ha parlat) de que l'esquadra roja s'ha sublevat, de que no hi ha govern roig, i sí solament una Junta de Defensa on hi figuren el general Casado i en Besteiro.[102] Veurem què serà.

Dilluns, 27 març 1939

Hi ha gran efervescència en l'opinió, puix es diu que ha caigut Madrid i tota la zona roja.

Dijous, 30 març 1939

Rendició total de l'Espanya roja. Gran animació. Rumors que sembla es confirmen de que a les set hi haurà manifestació. Avui també hem posat el domàs a la finestra. Avui gairebé no hi havia una sola casa a l'Esplanada sense domàs.

Dilluns, 3 abril 1939

Tota la setmana domassos a balcons i finestres. Tota l'Esplanada endomassada, sense cap excepció.

Diumenge, 16 abril 1939

El noi va a l'Iris (és el local dels Fletxes) i d'allí a la processó. Jo vaig a Santa Maria, i a la processó. Les dues Conxites van a l'hospital a veure la processó i també pel carrer.

AYUNTAMIENTO
DE
Mataró
CREDENCIAL
de Concejal
a favor de D. Ramón
Salas Oliveras
Firma,
Ramón Salas
Ciudad de Mataró a 20
de Mayo de 1949
V.º B.º El Alcalde
El Secretario
Cesó 3 febrero 1952

Credencial de Ramon Salas com a regidor del terç familiar de l'Ajuntament, entre el 6 de febrer del 1949 i el 3 de febrer de 1952.

MASMM. Fons Salas.

Treballadors a l'obrador de la impremta Minerva als anys cinquanta. S'hi identifica Ramon Salas, el quart dret per l'esquerra.

MASMM. Fons Salas.

NOTES

1.- Llúcia Deulofeu Jané (1884-1955) vivia al núm. 59 del carrer de les Caputxines.

2.- L'any 1936, el general Manuel Goded Llopis (1882-1936) era el comandant general de les Balears. El 18 de juliol, es traslladà a Barcelona per dirigir la sublevació militar però fracassà en l'intent de controlar la ciutat i es va rendir. Va ser empresonat, jutjat i condemnat a mort. Fou afusellat el 12 d'agost.

3.- Francesc Arenas Gualba (1899-1969).

4.- Conxita Isern i Maristany (1885-1890), esposa de Ramon Salas i Oliveras

5.- Joaquim Lovet Filbà (1903-1975), xofer de Lluís Viladevall Vila (1880-1971), de la fàbrica de capses, vivia al núm. 70 del carrer de les Caputxines.

6.- Àlvar Puig Bellavista (1882-1954) vivia al núm. 58 del carrer de les Caputxines.

7.- Mossèn Josep Pou Perera (1868-1952) era el capellà del convent de les Caputxines, autor del llibre *El convent de les monges caputxines de Mataró en el transcurs de dos cents anys*, publicat l'any 1922. Vivia al núm. 59 del carrer de les Caputxines.

8.- Mossèn Marcel·lí Pascual Estivill (1888) era sacerdot de les Germanetes. Vivia al núm. 72 del carrer de les Caputxines.

9.- Can Lola era la casa núm. 17 del carrer de les Caputxines. Hi vivia la família Cabot Sala. Els consorts eren Joan Cabot Vehils (1865-1959) i Maria Sala Jané (1873-1950), i els seus fills Joan, Llúcia, Maria (Marieta), Teresa i Andreu. També hi habitava la germana de la esposa, Vicenta Sala Jané. Pel que fa a l'origen del nom Lola, gràcies a la gentilesa de Josep Maria Lleonart, hem recollit el testimoni de la senyora Ascensió Cabot Tutó, que en la seva infantesa vivia a la zona. Afirma que el motiu està relacionat amb un antic habitant d'aquesta casa que tenia dificultats per pronunciar la lletra «l». Per ajudar-lo a desllorigar la llengua, se'l va acostumar a repetir la paraula Lola.

10.- Jaume Maristany Noms(1869-1942) oncle de l'esposa de Ramon Salas. Les filles de Jaume: Teresa (1905) i Avelina (1912).

11.- L'alcalde del moment era Salvador Cruxent i Rovira (1899-1985), d'Esquerra Republicana de Catalunya. Va ser alcalde entre 1936 i 1937.

12.- Es refereix a Funerària Les Santes del carrer d'en Pujol 38, regentada per August Ribas Monclús 1900-1983).

13.- Bertomeu Llagostera Pujol (1893-1971) vivia al carrer d'en Pujol 23.

14.- Carme Montserrat Recoder (1909-1996).

15.- El pare de Carme Montserrat era Josep Monserrat Cuadrada (1877-1958), president de la Caixa d'Estalvis de Mataró, que el dia 18 de juliol a la nit, després d'un llarg escorcoll a casa seva, va ser detingut. Va estar empresonat fins a finals de novembre de 1936. Poc després s'exilià al Brasil. Vegeu Montserrat 2023.

16.- Caterina Monserrat Cuadrada (1879-1959), germana de Josep Monserrat Cuadrada.

17.- Domènec Montserrat Recoder (1908-1995), fill de Josep Monserrat Cuadrada.

18.- Es tracta de a casa dels Masjuan Ricart al núm. 50 del carrer Nou i la de Margarida Nesta al núm. 35 del mateix carrer.

19.- Maria Vigo Torres (1882-1961).

20.- Andreu Cabot Sala (1910-1974), mecànic del Gènere de punt. Vegeu la nota 9.

21.- Joaquim Gual Puig (1872-1951), que treballava com a hortolà pel convent de les Caputxines.

22.- Joan Cabot Sala (1894-1973). Vegeu la nota 9.

23.- Rafael Riudor Paula (1894-1966).

24.- Mossèn Gregori Llaudó Tresfí (1894-1975).

25.- Francisco Hom Gil (1904-2000).

26.- Àngela Bransuela Nonell (1883-1965).

27.- No sabem a quin mossèn Ramon es refereix, però segur que no era mossèn Ramon Fornell Serra (1865-1936), capellà de la germandat de Sant Isidre i de Mata, que serà assassinat el 25 d'octubre al coll de Parpers.

28.- Mossèn Joaquim Massuet i Subirà (1911-1936).

29.- L'organització política *Confederación Española de Derechas Autónomas*.

30.- Lluïsa Font Llusià (1872-1951) mare de Jaume Font Bigay (1905-1936), director del bisetmanari *Pensament Marià* (la redacció del qual va ser assaltada i destruïda durant els primers dies del conflicte) i dirigent de la Lliga Regionalista a Mataró, assassinat a Montcada. Vegeu Salicrú 2010:30-31).

31.- Josep Fàbregas de Caralt (1904-1983) vivia a la casa núm. 8 del carrer de Santa Maria.

32.- Miquel Spa Tuñí (1906-1936) mor a la clínica Aliança dos dies després de rebre un tret a la Muralla dels Genovesos, quan sortia de declarar a la caserna. Vegeu Salicrú 1989: 18. Sempre s'ha comentat que aquest assassinat va ser la venjança d'un client, o pacient, descontent.

33.- Antoni Bellavista Miró (1895-1982).

34.- Ferran Estapé Pascual (1913), fill del fotògraf Ramon Estapé Perarnau (1884-1967).

35.- Els de Can Mamà són la família Aranyó Lladó que el 1936 vivien al núm. 51 del carrer de les Caputxines. Els consorts eren Agustí Aranyó Jaurés (1887-1941) d'Arenys de Munt i Montserrat Lladó Capdevila (1896-1966) de Mataró. I els seus fills: Josepa, Manuel, Francesca, Salvador, Eugeni i Jordi. La branca paterna de l'esposa procedia de Cabrera de Mar, amb la qual cosa el nom de Can Mamà probablement està relacionat amb el mas Mamà del camí del Mig núm. 86 d'aquesta població.

36.- Cristina Pera Pla (1880-1947) vivia al número 55 del carrer de les Caputxines.

37.- Joaquim Capell Vidal (1874-1955), terrissaire de professió. Va ser alcalde de la ciutat per la Lliga Regionalista entre 1920 i 1921, i president del Círcol Catòlic d'Obrers entre 1916 i 1917.

38.- Ramon Tenas Batista (1881-1958), contractista d'obres, sogre de Miquel Brullet Monmany (1904-1988), arquitecte.

39.- Mossèn Miquel Queralt Sanromà (1873-1940).

40.- Era un rumor fals perquè el pare Ezequiel de Mataró, de nom Manuel Mora Brunet, fundador de la Joventut Seràfica d'Arenys de Mar, va néixer el 1873 i va morir el 1958.

41.- Era un rumor fals perquè el Dr. Samsó sempre va estar a la presó de Mataró.

42.- Josep Valls i Arabia (1880-1943).

43.- Francesc Comas Figueras (1884-1962), encarregat de la fàbrica de Can Marfà.

44.- Joaquim Boter Martí (1871-1942).

45.- Miquel Carbó Gimpera (1884-1936), era guardavinyes i durant la Dictadura de Primo de Rivera havia estat cap de vigilància. Vegeu Salicrú 1989: 20.

46.- Actualment, Teatre Monumental.

47.- Rafael Berga Busqué (1911-1939), treballador de Gràfica Fides, la impremta de Ramon Salas.

48.- Julià Gual Masoller (1905-1964), escriptor, periodista i activista cultural. Redactor del *Diari de Mataró*.

49.- Joan Peiró Belis (1887-1942), cristaller, cooperativista, anarcosindicalista i polític, fou Ministre d'Indústria durant la II República. Acabada la Guerra fou detingut. Va ser afusellat el 24 de juliol de 1942.

50.- Josep Simon i Ibern (1886-1936), forner. En aquest cas el rumor va ser cert, tal com escriu Salicrú (1989: 21): «Dimecres 5 d'agost. El regidor de la Lliga Josep Simon i Ibern és trobat mort a Parpers. Uns desconeguts l'havien detingut al seu domicili la matinada del diumenge al dilluns.»

51.- Els Frediani, companyia de circ que va arribar per primer cop a Mataró l'any 1914, van ser acollits diverses vegades a casa els Salas Isern. D'aquí ve l'amistat de les dues famílies, en especial amb la branca formada pel matrimoni entre Francesco Frediani (1902-1989) i Anna Maria Pallarés (1907-1992) i les seves tres filles: Yolanda (1928), Regina (1929) i Conxita (1939). Vegeu Cusachs 2014.

52.- Claudi Ribas Renter (1878-1960), confiter.

53.- Pepeta Isern Maristany (1878-1960), cunyada de Ramon Salas. Vivia amb el seu germà Aureli al núm. 20 del carrer del Portal Valldeix.

54.- Maria Martí Mir (1899-1953), esposa de Pere Peradejordi Pujol (1900-1976), del ram de les arts gràfiques i president del Centre Catòlic d'Obrers.

55.- Aureli Isern Maristany (1890-1975), agent d'assegurances. Cunyat de Ramon Salas.

56.- Francesc Arnau Carrau (1885-?).

57.- La seu de l'Sport Mataronès era el núm. 27 de la Rambla.

58.- Francesc Argelaga Talleda (1896-1972).

59.- Mossèn Josep Maria Andreu Castany (1886-1954), sacerdot de la parròquia de Santa Maria i capellà de l'Administració de les Santes.

60.- Clotilde Peradejordi Font (1872-1956) vivia al núm. 19 del carrer Nou.

61.- Josep Maria Fàbregas Carrau (1898-1989), comerciant.

62.- Ignasi Guilà Ximenes (1914-1936), monjo del monestir de Montserrat. Assassinat, junt amb altres religiosos, el 19 d'agost de 1936. El seu germà, Ramon Guilà Ximenes, va morir al front el 8 de març de 1938. Vegeu Nonell 1997: 129-153.

63- Tomàs Boixet Pujal (1885-1948), sabater. Membre de la Junta del Círcol Catòlic d'Obrers, després de 1934 va ocupar el càrrec de vicepresident i, acabada la Guerra, el de president.

64.- P. Josep Cirés Ibern (1877-1941), escolapi.

65.- Mossèn Josep Samsó Elias (1887-1936), rector de Santa Maria, afusellat al cementiri dels Caputxins el dia 1 de setembre de 1936.

66.- Mossèn Josep de Plandolit Riera (1884-1978), sacerdot molt actiu al Círcol Catòlic d'Obrers, fundador del camp esportiu que portava el seu nom i que estava situat a la zona de l'actual Camí de la Geganta.

67.- Vegeu la nota 35.

68.- La plaça de Cisneros, l'actual plaça dels Bous.

69.- P. Lluís Feixas Turon, escolapi que era rector de l'escola Pia de Santa Anna l'any 1936, just quan va començar el conflicte.

70.- Francesc Soteras Cullà (1902-1936), frare assassinat a la Rabassada de Barcelona.

71.- Joan Pons Montanari (1892-1936), secretari del jutjat.

72.- Nicasio Sánchez de Boado Borràs (1870-1946), secretari de l'Ajuntament; un rumor fals.

73.- Josep Suari i Mora, assassinat i desaparegut.

74.- Josep Monpió i Riera, assassinat a la carretera a Llinars del Vallès.

75.- Josep Rosset Massafrets (1890-1942), fotògraf amb laboratori al carrer de Sant Francesc d'Assís núm. 8. Descendents seus confirmen que va estar força setmanes a la presó i que va coincidir amb el Dr. Samsó.

76.- Es tracta del primer bombardeig de la Guerra sobre Mataró. Segons Salicrú (1989: 39), un trimotor Junker «deixa anar una bomba que cau sobre una caseta prop de la riera de Sant Simó, que queda ensorrada. Els seus ocupants [...] són afectats amb ferides contuses al cap, de pronòstic reservat». Els ferits van ser Ramon Tuxans Casanovas i Conxa Pica Maset (1883-1953).

77.- Segons Salicrú (1989: 54), van caure unes deu bombes als carrers Lepanto i Gravina, i van ser destruïdes set cases del carrer de la Mutualitat i dues del carrer Gravina, a més de la destrucció parcial dels tallers de la Companyia General d'Electricitat i de la fusteria Recto i Cia, després coneguda com Maymí Germans.

78.- Cinc trimotors van deixar caure bombes en les hortes del voltant de Mataró. Segons Salicrú (1989: 71), «set

morts, disset ferits, tres cases destruïdes parcialment i altres trenta amb desperfectes. Entre els morts, dos refugiats i un nen».

79.- Diversos avions llançaren quinze bombes en la zona de l'estació del tren. Segons Salicrú (1989: 89): «Són afectades principalment unes indústries tèxtils i una serradora del carrer de Lepant, a més de diverses cases particulars».

80.- Cinc Junkers III llançaren unes cinquantena de bombes. Segons Salicrú (1989: 91), l'objectiu era la fàbrica de Can Gassol (una de les naus quedà destruïda), però també impactaren en camps de l'entorn. Hi van morir tres pagesos i un jove. Hi va haver nombrosos ferits.

81.- Ràdio Associació de Catalunya.

82.- Josepa Lleonart Cabot (1876-1939), esposa de Quim Gual Puig (1872-1951).

83.- Joan Brufau Cusidó (1887-1968), alcalde de la ciutat des de l'1 de febrer de 1939 fins al 13 de juny de 1940.

84.- Probablement Jaume Feliu Comas (1881-1962), mitger.

85.- Josep Montasell Casellas (1883-1940).

86.- Cleto Vicens Rossell (1882-1947).

87.- L'aviació republicana metralla el centre de Mataró. Segons Salicrú (1989: 98): «Dos morts al carrer de Sant Josep Oriol, mare i filla, i diversos ferits entre la població civil i soldats italians a la plaça de Santa Anna.»

88.- Manuela Ginestà Augé (1919-1939).

89.- Leonor Augé Tuixans (1883-1939).

90.- L'autor del dietari deu voler dir Rosa Gallifa Ballot (1875-1961), no pas Pilar, vídua de Manuel Cuadrada Bernadet (1874-1927), i la filla petita d'ambdós, Pilar Cuadrada Gallifa (1914-2005).

91.- Vegeu la nota 9.

92.- La casa núm. 37 del carrer de les Caputxines era Can Mataró. Hi vivien Joaquim Comas Pruna (1900-1986) i Gertrudis Martorell Vinardell (1904-1970).

93.- La casa núm. 38 del carrer de les Caputxines era ca La Llarga. Hi vivien Josep Serra Llopis (1875-1956) i Joaquima Alsina Masjuan (1876-1946), i també la seva germana, Emília Alsina Masjuan (1870-?).

94.- La casa núm. 27 del carrer de les Caputxines era Can Barraqué. Hi vivien Ramon Pujol Anglada (1893) i Assumpció Colomer Sabater (1897-?).

95.- Garatge regentat per Marcel·lí Llibre Prat (1891-1958), un dels primers taxistes de Mataró.

96.- Rafel Alsina Ros (1888-1946).

97.- Joan Lloig Serra (1889-1964).

98.- Jaime Pío de Borbón y Borbón-Parma (1909-1931), antic pretendent carlista al tro d'Espanya.

99.- La Impremta Minerva, del carrer de Barcelona.

100.- Mossèn Joaquim Roig i Ramoneda (1885-1967), en acabar la Guerra, va ser nomenat rector de la parròquia de Sant Josep de Mataró i provisionalment assumí també la responsabilitat de rector de Santa Maria, en haver renunciat al càrrec, per raons d'edat, Mn. Joan Roig i Ramoneda.

101.- La casa on vivia Francesc Llensa Monté (1888-1960), de la Unió de Cooperadors.

102.- Segismundo Casado López (1893-1968) i Julian Besteiro Fernández (1870-1940) eren els militars que el 5 de març de 1939 van encapçalar, a la zona republicana, un cop d'Estat per enderrocar el govern socialista de Juan Negrín.

BIBLIOGRAFIA

COLOMER (2006): Margarida Colomer i Rovira, *La Guerra Civil a Mataró, 1936-1939*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

COLOMER (2013): Margarida Colomer i Rovira, *La postguerra a Mataró, 1939-1952*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

CUSACHS (2014): Manel Cusachs i Corredor, «Els Frediani arriben a Mataró l'any 2014», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, 110, p. 19-28.

ESTRANY (2010): Rafael Estrany i Ros, «Dietari. La Guerra Civil a Mataró», dins Montellà 2020.

GIMÉNEZ (2020): Joan Giménez Blasco, *Mataró 1936-1945. De la revolució a la repressió.* Mataró: Fundació Iluro.

GIMÉNEZ / GARCIA (2021): Joan Giménez Blasco / Ruth Garcia López, *El Carmel a Mataró. Un camí de segles*. Mataró / El Papiol: Ajuntament de Mataró / Editorial Efadós.

GIMÉNEZ (2022): Joan Giménez Blasco, *El primer franquisme a Mataró (1939-1950).* Mataró: Fundació Iluro.

LLADÓ (1987): Jaume Lladó i Font, «Mataró 1936», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, 29, p. 22-26.

LLOVET (2000): Joaquim Llovet Verdua, *Mataró. Dels orígens a la ciutat contemporània*. Mataró: Caixa Laietana.

MONTSERRAT (2023): Joaquim Montserrat i Bartra, «Josep Monserrat i Cuadrada. Revolució, repressió i exili (1936-1939)», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, 135, p. 5-20.

MONTELLÀ (2010): Assumpta Montellà, *Art i Guerra. Destrucció, espoli i salvaguarda del patrimoni durant la Guerra Civil. L'exemple de Mataró*. Mataró: Institut Municipal d'Acció Cultural.

NONELL (1997): Salvador Nonell i Bru, *Màrtirs de Mataró, 1936-1939*. Mataró: Copisteria Castellà.

RIBAS (2010): Marià Ribas i Bertran, «Història de Mataró. Història d'un final tràgic», dins Montellà 2020.

SALAS (1991): Ramon Salas i Oliveras, *De quan jo era noi. De l'última dècada del segle XIX a la segona del XX.* Mataró: Copisteria Castellà.

SALAS (2015a): Ramon Salas i Oliveras. «La impremta a Mataró I», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, 111, p. 35-42.

SALAS (2015b): Ramon Salas i Oliveras. «La impremta a Mataró II», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, 113, p. 36-43.

SALAS (2016): Ramon Salas i Oliveras. «La impremta a Mataró III», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, 114, p. 39-44.

SALICRÚ (1989): Manel Salicrú i Puig, *Crònica del temps de guerra a Mataró (1936-1939).* Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria.

SALICRÚ (2010): Manel Salicrú i Puig, «Mataró 1919-1936. Del locaut a la revolució anarquista. L'època del Dr. Samsó», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, 97, p. 14-38.

El convent de les Carmelites en runes, cremat durant els darrers dies de juliol pels milicians revoltats, 26 d'agost de 1936.

MASMM. Foto: Marià Ribas.

DOCUMENTS DE LA GUERRA CIVIL

A continuació reproduïm diversos documents del període de la Guerra Civil conservats al Museu Arxiu de Santa Maria, la majoria dels quals provenen del fons Ramon Salas Oliveras. A través d'ells es palesa el dia a dia de la gent de Mataró durant uns anys de gran duresa, marcats per un conjunt de realitats i situacions en què es combinaren els esdeveniments més habituals a la societat de l'època amb l'agreujant de la problemàtica derivada d'un enfrontament bèl·lic.

Els textos que acompanyen les imatges han estat redactats per Joan Giménez Blasco, amb la col·laboració de Jordi Malé Pegueroles.

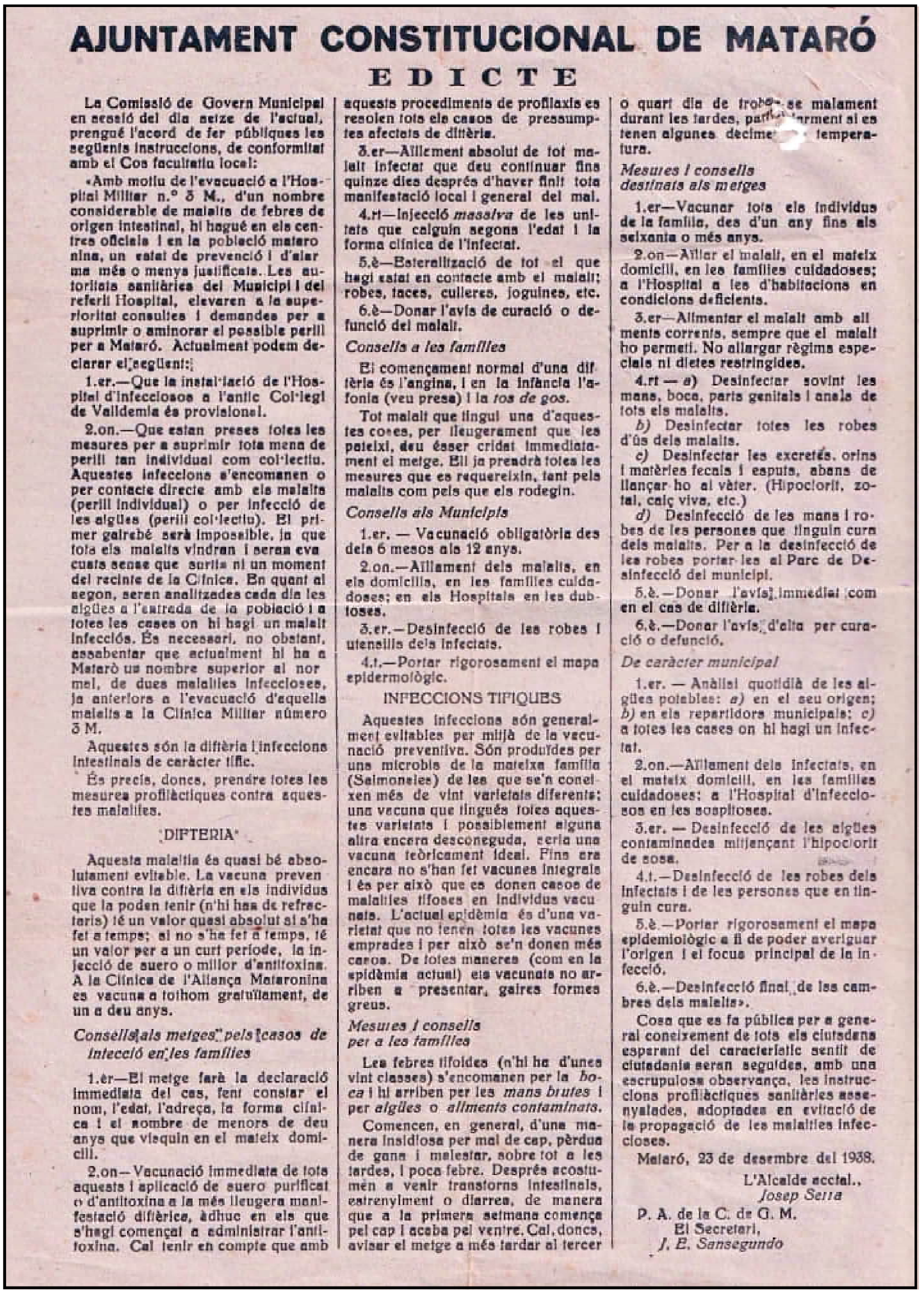

AJUNTAMENT CONSTITUCIONAL DE MATARÓ

EDICTE

La Comissió de Govern Municipal en sessió del dia setze de l'actual, prengué l'acord de fer públiques les següents instruccions, de conformitat amb el Cos facultatiu local:

«Amb motiu de l'evacuació a l'Hospital Militar n.° 3 M., d'un nombre considerable de malalts de febres de origen intestinal, hi hagué en els centres oficials i en la població mataronina, un estat de prevenció i d'alarma més o menys justificats. Les autoritats sanitàries del Municipi i del referit Hospital, elevaren a la superioritat consultes i demandes per a suprimir o aminorar el possible perill per a Mataró. Actualment podem declarar el següent:

1.er.—Que la instal·lació de l'Hospital d'infecciosos a l'antic Col·legi de Valldemia és provisional.

2.on.—Que estan preses totes les mesures per a suprimir tota mena de perill tan individual com col·lectiu. Aquestes infeccions s'encomanen o per contacte directe amb els malalts (perill individual) o per infecció de les aigües (perill col·lectiu). El primer gairebé serà impossible, ja que tots els malalts vindran i seran evacuats sense que surtin ni un moment del recinte de la Clínica. En quant al segon, seran analitzades cada dia les aigües a l'entrada de la població i a totes les cases on hi hagi un malalt infecciós. És necessari, no obstant, assabentar que actualment hi ha a Mataró un nombre superior al normal, de dues malalties infeccioses, ja anteriors a l'evacuació d'aquells malalts a la Clínica Militar número 3 M.

Aquestes són la diftèria i infeccions intestinals de caràcter tífic.

És precís, doncs, prendre totes les mesures profilàctiques contra aquestes malalties.

DIFTERIA

Aquesta malaltia és quasi bé absolutament evitable. La vacuna preventiva contra la diftèria en els individus que la poden tenir (n'hi has de refractaris) té un valor quasi absolut si s'ha fet a temps; si no s'ha fet a temps, té un valor per a un curt període, la injecció de suero o millor d'antitoxina. A la Clínica de l'Aliança Mataronina es vacuna a tothom gratuïtament, de un a deu anys.

Consells als metges pels casos de infecció en les famílies

1.er—El metge farà la declaració immediata del cas, fent constar el nom, l'edat, l'adreça, la forma clínica i el nombre de menors de deu anys que visquin en el mateix domicili.

2.on—Vacunació immediata de tots aquests i aplicació de suero purificat o d'antitoxina a la més lleugera manifestació diftèrica, àdhuc en els que s'hagi començat a administrar l'antitoxina. Cal tenir en compte que amb aquests procediments de profilaxis es resolen tots els casos de pressumptes afectats de diftèria.

3.er—Aïllement absolut de tot malalt infectat que deu continuar fins quinze dies després d'haver finit tota manifestació local i general del mal.

4.rt—Injecció *massiva* de les unitats que calguin segons l'edat i la forma clínica de l'infectat.

5.è—Esterilització de tot el que hagi estat en contacte amb el malalt; robes, taces, culleres, joguines, etc.

6.è—Donar l'avís de curació o defunció del malalt.

Consells a les famílies

El començament normal d'una diftèria és l'angina, i en la infància l'afonia (veu presa) i la *tos de gos.*

Tot malalt que tingui una d'aquestes coses, per lleugerament que les pateixi, deu ésser cridat immediatament el metge. Ell ja prendrà totes les mesures que es requereixin, tant pels malalts com pels que els rodegin.

Consells als Municipis

1.er. — Vacunació obligatòria des dels 6 mesos als 12 anys.

2.on.—Aïllament dels malalts, en els domicilis, en les famílies cuidadoses; en els Hospitals en les dubtoses.

3.er.—Desinfecció de les robes i utensilis dels infectats.

4.t.—Portar rigorosament el mapa epidermològic.

INFECCIONS TIFIQUES

Aquestes infeccions són generalment evitables per mitjà de la vacunació preventiva. Són produïdes per uns microbis de la mateixa família (Salmoneles) de les que se'n coneixen més de vint varietats diferents: una vacuna que tingués totes aquestes varietats i possiblement alguna altra encara desconeguda, seria una vacuna teòricament ideal. Fins ara encara no s'han fet vacunes integrals i és per això que es donen casos de malalties tifoses en individus vacunats. L'actual epidèmia és d'una varietat que no tenen totes les vacunes emprades i per això se'n donen més casos. De totes maneres (com en la epidèmia actual) els vacunats no arriben a presentar, gaires formes greus.

Mesures i consells per a les famílies

Les febres tifoides (n'hi ha d'unes vint classes) s'encomanen per la *boca* i hi arriben per les *mans brutes* i per *aigües* o *aliments contaminats.*

Comencen, en general, d'una manera insidiosa per mal de cap, pèrdua de gana i malestar, sobre tot a les tardes, i poca febre. Després acostumèn a venir transtorns intestinals, estrenyiment o diarrea, de manera que a la primera setmana comença pel cap i acaba pel ventre. Cal, doncs, avisar el metge a més tardar al tercer o quart dia de trobar-se malament durant les tardes, particularment si es tenen algunes dècimes de temperatura.

Mesures i consells destinats als metges

1.er—Vacunar tots els individus de la família, des d'un any fins als seixanta o més anys.

2.on—Aïllar el malalt, en el mateix domicili, en les famílies cuidadoses; a l'Hospital a les d'habitacions en condicions deficients.

3.er—Alimentar el malalt amb aliments corrents, sempre que el malalt ho permeti. No allargar règims especials ni dietes restringides.

4.rt — *a)* Desinfectar sovint les mans, boca, parts genitals i anals de tots els malalts.

b) Desinfectar totes les robes d'ús dels malalts.

c) Desinfectar les excretés, orins i matèries fecals i esputs, abans de llançar-ho al vàter. (Hipoclorit, zotal, calç viva, etc.)

d) Desinfecció de les mans i robes de les persones que tinguin cura dels malalts. Per a la desinfecció de les robes portar-les al Parc de Desinfecció del municipi.

5.è.—Donar l'avís immediat com en el cas de diftèria.

6.è.—Donar l'avís d'alta per curació o defunció.

De caràcter municipal

1.er. — Anàlisi quotidià de les aigües potables: *a)* en el seu origen; *b)* en els repartidors municipals; *c)* a totes les cases on hi hagi un infectat.

2.on.—Aïllament dels infectats, en el mateix domicili, en les famílies cuidadoses; a l'Hospital d'infecciosos en les sospitoses.

3.er. — Desinfecció de les aigües contaminades mitjençant l'hipoclorit de sosa.

4.t.—Desinfecció de les robes dels infectats i de les persones que en tinguin cura.

5.è.—Portar rigorosament el mapa epidemiològic a fi de poder averiguar l'origen i el focus principal de la infecció.

6.è.—Desinfecció final de les cambres dels malalts».

Cosa que es fa pública per a general coneixement de tots els ciutadans esperant del característic sentit de ciutadania seran seguides, amb una escrupulosa observança, les instruccions profilàctiques sanitàries assenyalades, adoptades en evitació de la propagació de les malalties infeccioses.

Mataró, 23 de desembre del 1938.

L'Alcalde acctal.,
Josep Serra

P. A. de la C. de G. M.
El Secretari,
J. E. Sansegundo

La problemàtica generada per la salut pública era un fenomen reiteratiu de la vida quotidiana de l'època. A les vigílies del Nadal de 1938 les autoritats locals s'afanyaven a dictar una sèrie de recomanacions per a les malalties més habituals. Les tífiques, per exemple, esdevenien una amenaça constant fruit de la praxi de regar els vegetals de les hortes amb aigües procedents dels pous fecals que existien a la majoria de les cases de cos.

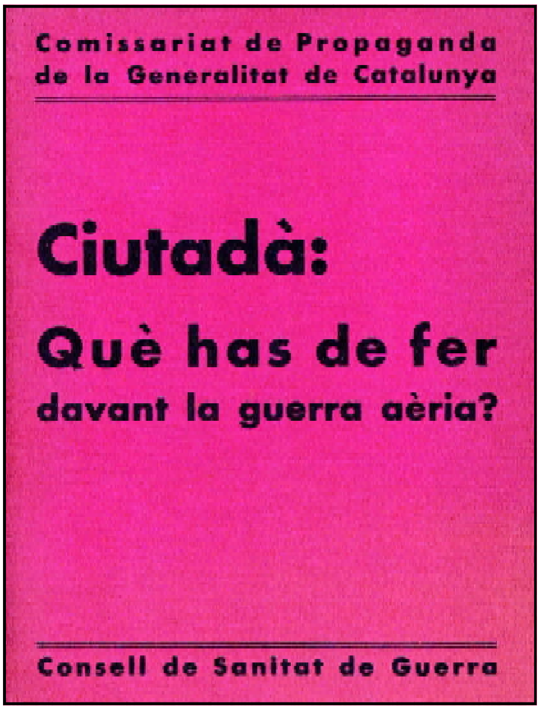

Comissariat de Propaganda
de la Generalitat de Catalunya

Ciutadà:
Què has de fer
davant la guerra aèria?

Consell de Sanitat de Guerra

Davant la possibilitat d'atacs aeris la Generalitat elaborà un manual d'instruccions adreçats a la població civil, que publicà el Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya cap a 1937. S'hi explicava què fer abans dels bombardeigs o com actuar en cas d'un atac amb gasos, i es donaven consells útils sobre aliments, utensilis, etc.

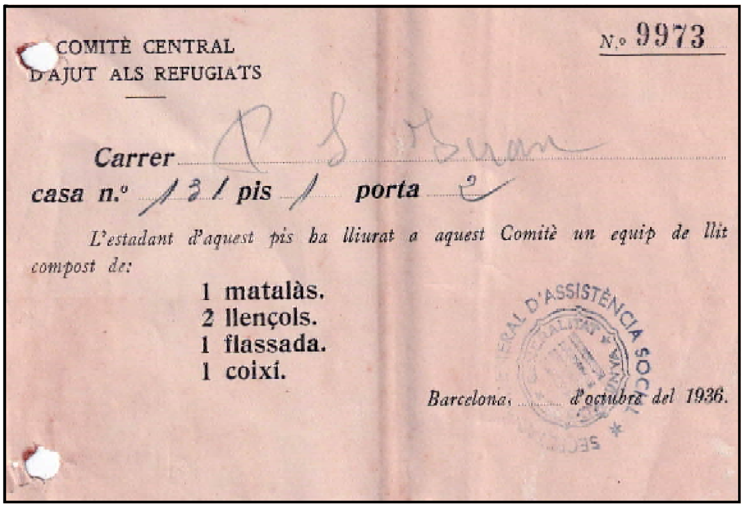

COMITÈ CENTRAL
D'AJUT ALS REFUGIATS

N.º 9973

Carrer P. S. Juan
casa n.º 13 / pis 1 porta 2

L'estadant d'aquest pis ha lliurat a aquest Comitè un equip de llit compost de:

1 matalàs.
2 llençols.
1 flassada.
1 coixí.

Barcelona, ... d'octubre del 1936.

L'arribada de refugiats procedents de diferents punts de l'Estat originà la necessitat de dotar-los del mínim imprescindible per al seu acolliment a la ciutat. Les famílies mataronines foren "convidades" a lliurar elements bàsics d'aixovar per a la seva instal·lació a diversos indrets de la ciutat, com il·lustra aquest document imprès.

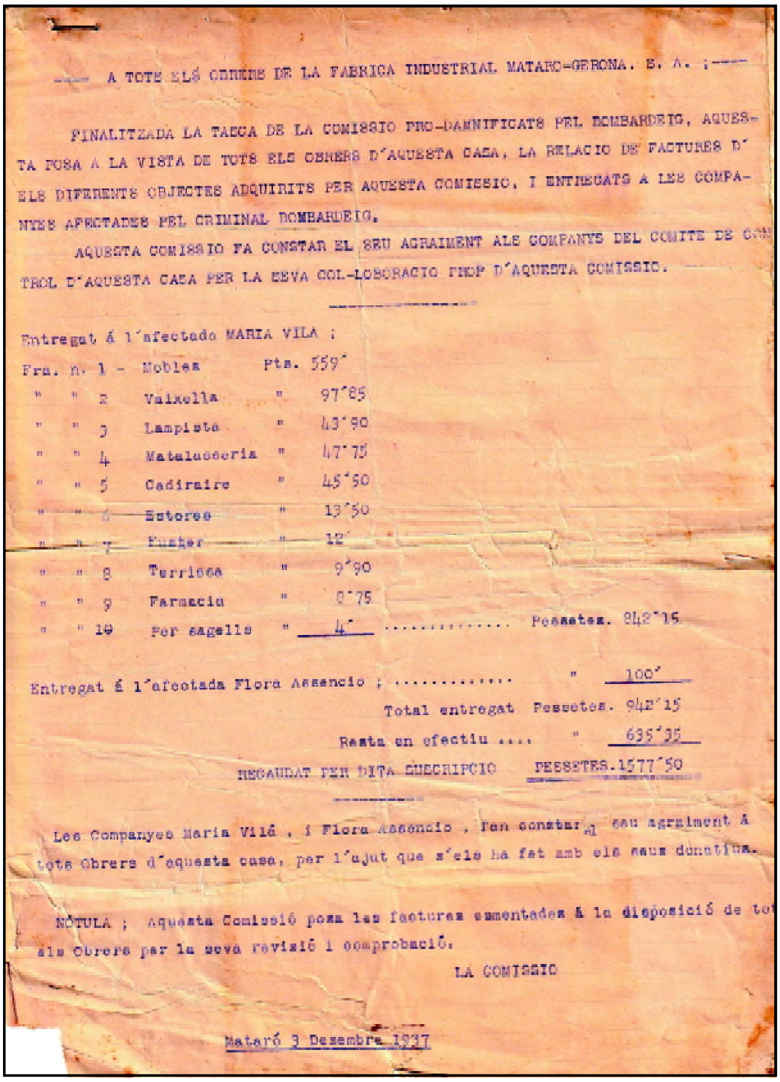

A TOTS ELS OBRERS DE LA FABRICA INDUSTRIAL MATARO-GERONA. S. A. ;

FINALITZADA LA TASCA DE LA COMISSIO PRO-DAMNIFICATS PEL BOMBARDEIG, AQUESTA POSA A LA VISTA DE TOTS ELS OBRERS D'AQUESTA CASA, LA RELACIO DE FACTURES D'ELS DIFERENTS OBJECTES ADQUIRITS PER AQUESTA COMISSIO, I ENTREGATS A LES COMPANYES AFECTADES PEL CRIMINAL BOMBARDEIG.

AQUESTA COMISSIO FA CONSTAR EL SEU AGRAIMENT ALS COMPANYS DEL COMITE DE CONTROL D'AQUESTA CASA PER LA SEVA COL-LOBORACIO PROP D'AQUESTA COMISSIO.

Entregat á l'afectada MARIA VILA ;

Fra. n. 1 -	Mobles	Pts. 559'			
" " 2	Vaixella	" 97'85			
" " 3	Lampista	" 43'90			
" " 4	Mataleseria	" 47'75			
" " 5	Cadiraire	" 45'50			
" " 6	Estores	" 13'50			
" " 7	Fuster	" 12'			
" " 8	Terrissa	" 9'90			
" " 9	Farmacia	" 8'75			
" " 10	Per sagells	" 4'	....	Pessetes.	842'15

Entregat á l'afectada Flora Assensio ; .... " 100'

Total entregat Pessetes. 942'15

Resta en efectiu .... " 635'35

RECAUDAT PER DITA SUSCRIPCIO PESSETES.1577'50

Les Companyes Maria Vilá, i Flora Assensio, fan constar el seu agraiment á tots Obrers d'aquesta casa, per l'ajut que s'els ha fet amb els seus donatius.

NÓTULA ; Aquesta Comissió posa les factures esmentades á la disposició de tots els Obrers per la seva revisió i comprobació.

LA COMISSIO

Mataró 3 Desembre 1937

En el decurs del conflicte bèl·lic Mataró patí diversos bombardejos que anaven dirigits als grans centres industrials de la ciutat, que també afectaren els habitatges veïns a aquestes instal·lacions. En aquest mecanoscrit consta que al desembre de 1937 els treballadors de Can Marfà, Industrial Mataró Gerona S. A., feren un recapte per tal de facilitar a les persones afectades de la fàbrica els elements bàsics de la vida domèstica.

GENERALITAT DE CATALUNYA

Ajuntament de Mataró

El ciutadà Concepció Isern Maristany de Salas
és autoritzat per a traslladar-se de Mataró,
a Barcelona i la seva ex-província i retorn.
per tal d'atendre assumptes familiars.

Mataró el 5 de Febrer del 1937

(1) L'ALCALDE acctal.

TEMPS INDEFINIT
VÀLID PER ___ DIES

Signatura de l'interessat

Concepció Isern de Salas

(1) Antefirma i signatura de l'Autoritat competent.

Per motius de seguretat la mobilitat de les persones fou rigorosament controlada. Així, per desplaçar-se fora de la ciutat calia estar en possessió del corresponent salconduit. El que reproduïm pertanyia a Concepció Isern de Salas, esposa de Ramon Salas Oliveras.

Les activitats culturals, com ara concerts com el d'aquest programa del Teatre Cinema Clavé de 1936, esdevingueren actes on congregar un gran nombre d'assistents amb l'objectiu d'aconseguir un consens popular per dur a terme iniciatives en suport dels homes i les dones que lluitaven al front contra els sollevats.

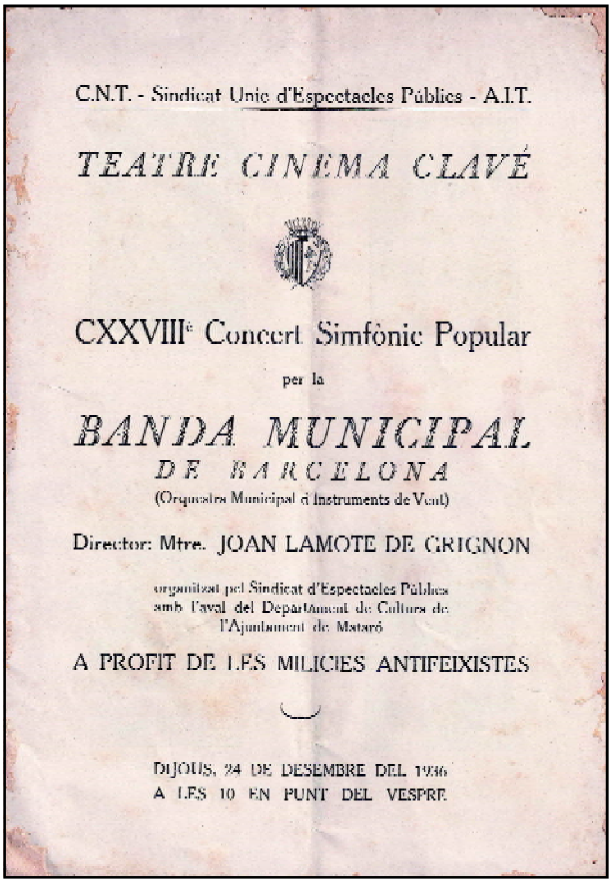

C.N.T. - Sindicat Únic d'Espectacles Públics - A.I.T.

TEATRE CINEMA CLAVÉ

CXXVIIIè Concert Simfònic Popular

per la

BANDA MUNICIPAL DE BARCELONA

(Orquestra Municipal d'Instruments de Vent)

Director: Mtre. JOAN LAMOTE DE GRIGNON

organitzat pel Sindicat d'Espectacles Públics amb l'aval del Departament de Cultura de l'Ajuntament de Mataró

A PROFIT DE LES MILÍCIES ANTIFEIXISTES

DIJOUS, 24 DE DESEMBRE DEL 1936
A LES 10 EN PUNT DEL VESPRE

Davant de l'exèrcit franquista caracteritzat per «d'adoració i servilisme infrahumans del conjunt envers els führers, duces, generalíssims i cabdills», l'Exèrcit Popular que defensà les institucions republicanes es concebé com un exèrcit d'homes armats que fossin «educadors socials, sense arrogància, coneixedors de les aspiracions de la massa», i que lluitessin «pel noble i just anhel de justícia social», com consta en aquest llibret editat per les Publicacions Antifeixistes de Catalunya el 1938.

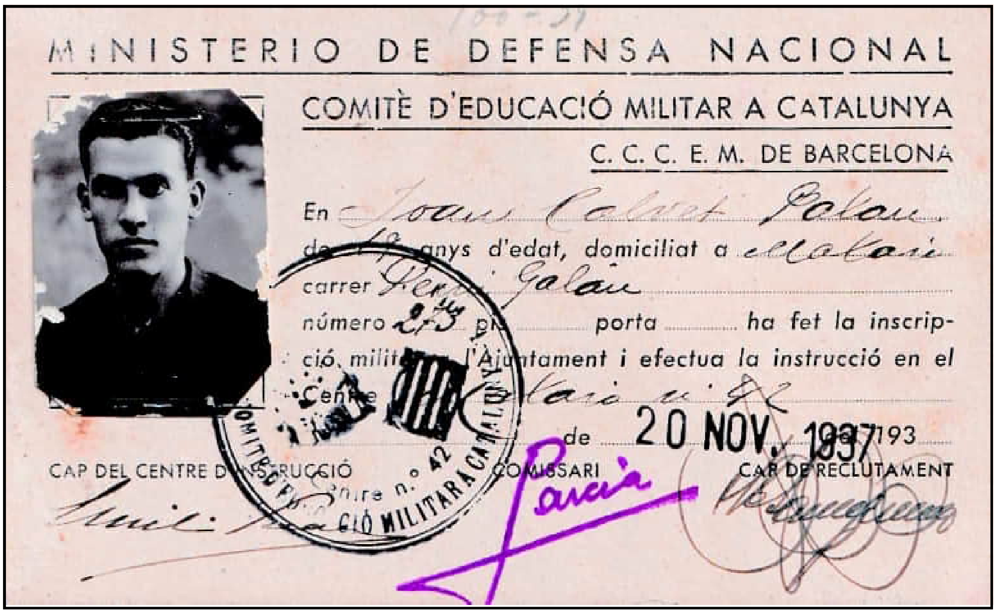
MINISTERIO DE DEFENSA NACIONAL
COMITÈ D'EDUCACIÓ MILITAR A CATALUNYA
C. C. C. E. M. DE BARCELONA
En Joan Calvet Palau
de 19 anys d'edat, domiciliat a Mataró
carrer Fermí Galán
número 273 pis ...... porta ...... ha fet la inscripció militar a l'Ajuntament i efectua la instrucció en el Centre Mataró n.º 42
...... de 20 NOV. 1937 193
CAP DEL CENTRE D'INSTRUCCIÓ — COMISSARI — CAP DE RECLUTAMENT

La guerra, en una de les seves màximes mani-festacions de crueltat, s'empor-tava de les famílies els homes més joves. Dinou anys tenia Joan Calvet i Palau, segons el seu carnet d'instrucció militar. Degué morir prop de la població valenciana de Nules al cap de mig any, com així ho comunicava l'alcalde de Mataró Ramon Molist a Joan Calvet, pare del soldat mort, en una carta mecanoscrita i signada a mà el 15 de juny de 1938.

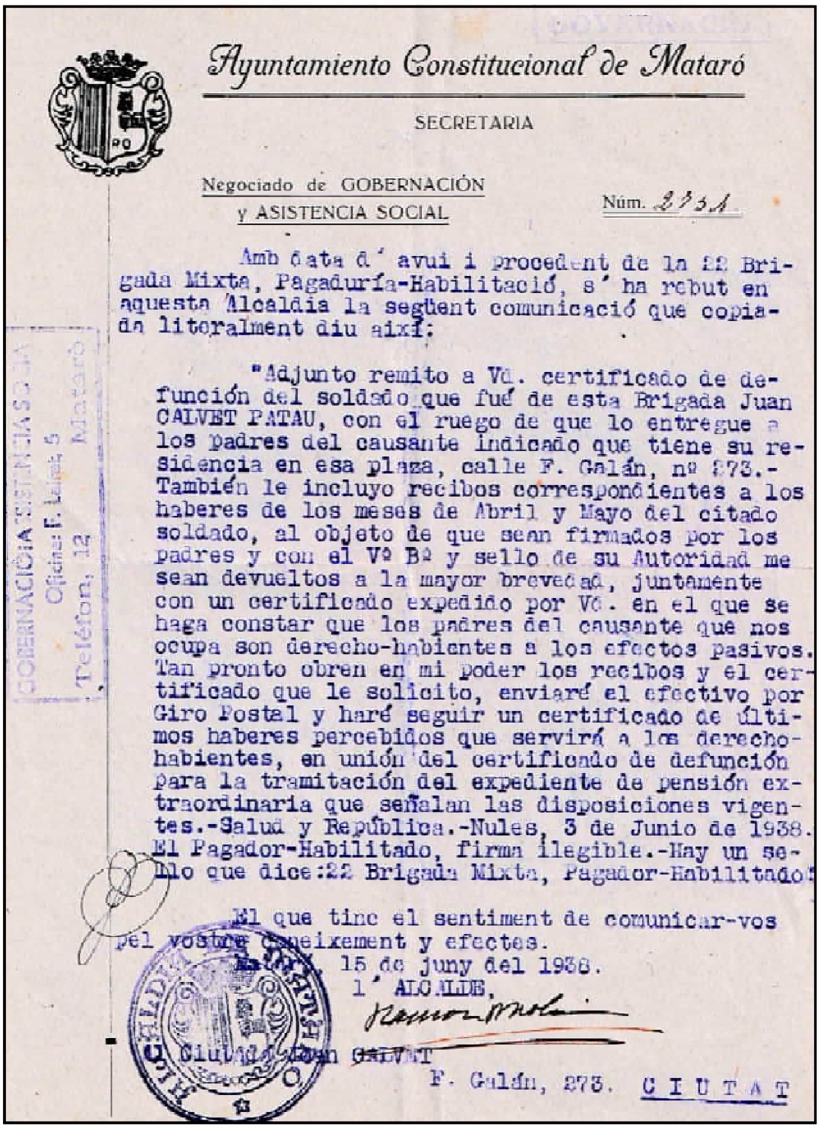
Ayuntamiento Constitucional de Mataró
SECRETARIA
Negociado de GOBERNACIÓN y ASISTENCIA SOCIAL
Núm. 2731

Amb data d' avui i procedent de la 22 Brigada Mixta, Pagaduría-Habilitació, s' ha rebut en aquesta Alcaldia la següent comunicació que copiada literalment diu així:

"Adjunto remito a Vd. certificado de defunción del soldado que fué de esta Brigada Juan CALVET PATAU, con el ruego de que lo entregue a los padres del causante indicado que tiene su residencia en esa plaza, calle F. Galán, nº 273.- También le incluyo recibos correspondientes a los haberes de los meses de Abril y Mayo del citado soldado, al objeto de que sean firmados por los padres y con el Vº Bº y sello de su Autoridad me sean devueltos a la mayor brevedad, juntamente con un certificado expedido por Vd. en el que se haga constar que los padres del causante que nos ocupa son derecho-habientes a los efectos pasivos. Tan pronto obren en mi poder los recibos y el certificado que le solicito, enviaré el efectivo por Giro Postal y haré seguir un certificado de últimos haberes percebidos que servirá a los derecho-habientes, en unión del certificado de defunción para la tramitación del expediente de pensión extraordinaria que señalan las disposiciones vigentes.-Salud y República.-Nules, 3 de Junio de 1938. El Pagador-Habilitado, firma ilegible.-Hay un sello que dice:22 Brigada Mixta, Pagador-Habilitado"

El que tinc el sentiment de comunicar-vos pel vostre coneixement y efectes.
Mataró, 15 de juny del 1938.
1' ALCALDE,

Ciutadà Joan CALVET
F. Galán, 273. CIUTAT

GOBERNACIÓ I ASSISTÈNCIA SOCIAL — Oficina: F. Lacasa 5 — Telèfon, 12 — Mataró

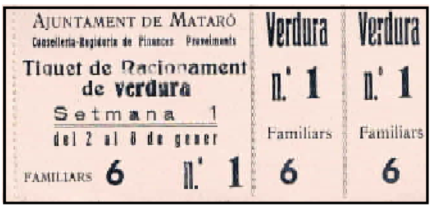

Les dificultats per garantir el subministrament mínim d'aliments frescos a les famílies obligà les autoritats republicanes a establir un sistema de racionament d'aquests productes locals, com mostra aquest talonari amb tiquets per a verdura.

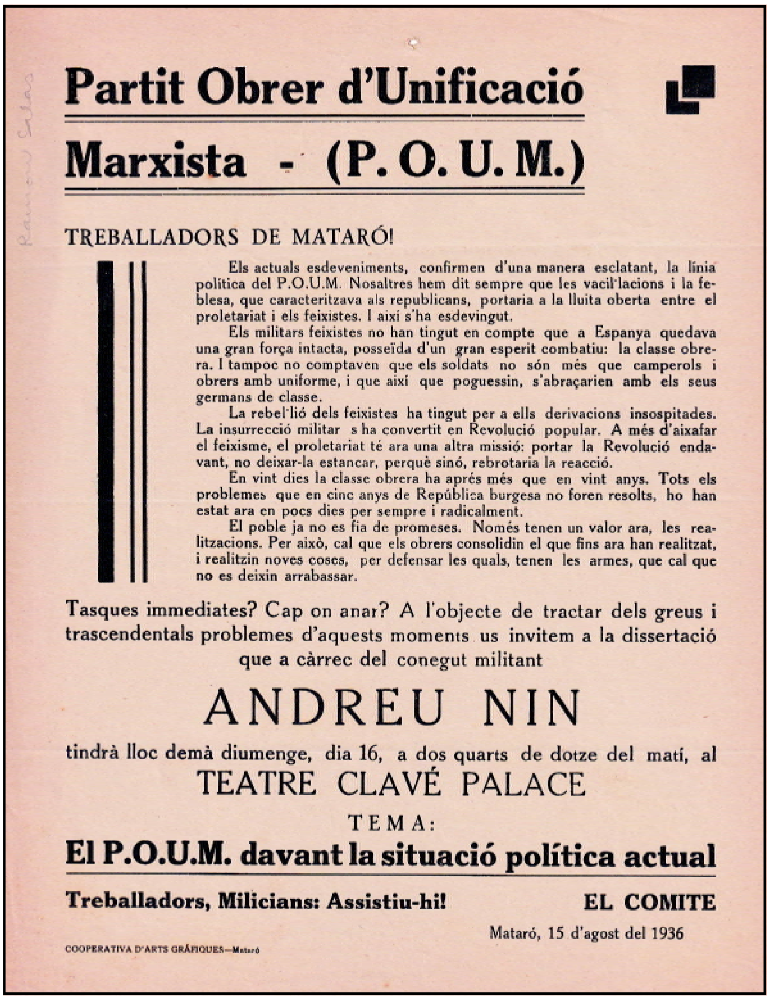

Partit Obrer d'Unificació Marxista - (P. O. U. M.)

TREBALLADORS DE MATARÓ!

Els actuals esdeveniments, confirmen d'una manera esclatant, la línia política del P.O.U.M. Nosaltres hem dit sempre que les vacil·lacions i la feblesa, que caracteritzava als republicans, portaria a la lluita oberta entre el proletariat i els feixistes. I així s'ha esdevingut.

Els militars feixistes no han tingut en compte que a Espanya quedava una gran força intacta, posseïda d'un gran esperit combatiu: la classe obrera. I tampoc no comptaven que els soldats no són més que camperols i obrers amb uniforme, i que així que poguessin, s'abraçarien amb els seus germans de classe.

La rebel·lió dels feixistes ha tingut per a ells derivacions insospitades. La insurrecció militar s'ha convertit en Revolució popular. A més d'aixafar el feixisme, el proletariat té ara una altra missió: portar la Revolució endavant, no deixar-la estancar, perquè sinó, rebrotaria la reacció.

En vint dies la classe obrera ha aprés més que en vint anys. Tots els problemes que en cinc anys de República burgesa no foren resolts, ho han estat ara en pocs dies per sempre i radicalment.

El poble ja no es fia de promeses. Només tenen un valor ara, les realitzacions. Per això, cal que els obrers consolidin el que fins ara han realitzat, i realitzin noves coses, per defensar les quals, tenen les armes, que cal que no es deixin arrabassar.

Tasques immediates? Cap on anar? A l'objecte de tractar dels greus i trascendentals problemes d'aquests moments us invitem a la dissertació que a càrrec del conegut militant

ANDREU NIN

tindrà lloc demà diumenge, dia 16, a dos quarts de dotze del matí, al

TEATRE CLAVÉ PALACE

TEMA:

El P.O.U.M. davant la situació política actual

Treballadors, Milicians: Assistiu-hi! **EL COMITE**

Mataró, 15 d'agost del 1936

COOPERATIVA D'ARTS GRÀFIQUES—Mataró

El POUM, Partit Obrer d'Unificació Marxista, tingué un paper clau en el procés revolucionari que es generà amb posterioritat al 18 de juliol de 1936. Tanmateix, malgrat el seu marxisme declarat i militant, s'enfrontà amb els plantejaments stalinistes que procedien del món soviètic, i a partir de 1937 fou perseguit i el seu cap, Andreu Nin, assassinat, a instància del comunisme més ortodox d'obediència moscovita. Un any abans de morir vingué a Mataró a fer una conferència al Teatre Clavé Palace, com s'anuncia en aquest imprès

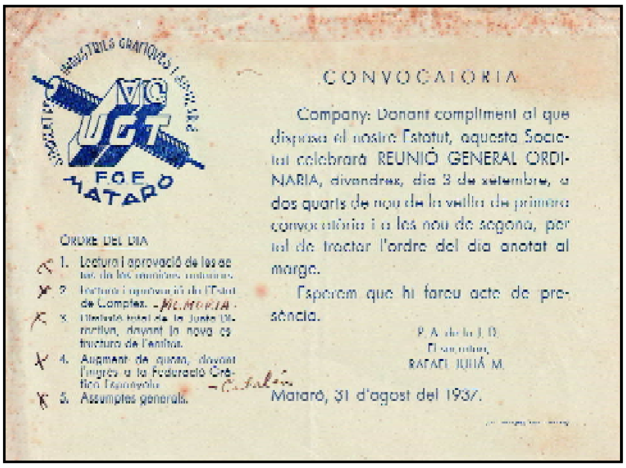

CONVOCATORIA

Company: Donant compliment al que disposa el nostre Estatut, aquesta Societat celebrarà REUNIÓ GENERAL ORDINARIA, divendres, dia 3 de setembre, a dos quarts de nou de la vetlla de primera convocatòria i a les nou de segona, per tal de tractar l'ordre del dia anotat al marge.

Esperem que hi fareu acte de presència.

P. A. de la J. D.
El secretari,
RAFAEL JULIÀ M.

Mataró, 31 d'agost del 1937.

ORDRE DEL DIA

1. Lectura i aprovació de les actes de les reunions anteriors.
2. Lectura i aprovació de l'Estat de Comptes. - MEMORIA -
3. Dimissió total de la Junta Directiva, davant la nova estructura de l'entitat.
4. Augment de quota, davant l'ingrés a la Federació Gràfica Espanyola. - Catalana
5. Assumptes generals.

Si els partits polítics significaren la participació global de la població mataronina en els afers públics, els diferents sindicats representaren les diverses sensibilitats sobre com organitzar el món del treball i les activitats productives. L'imprès reproduït conté la convocatòria d'una reunió ordinària del Sindicat d'Indústries Gràfiques i Similars de Mataró el 31 d'agost de 1937.

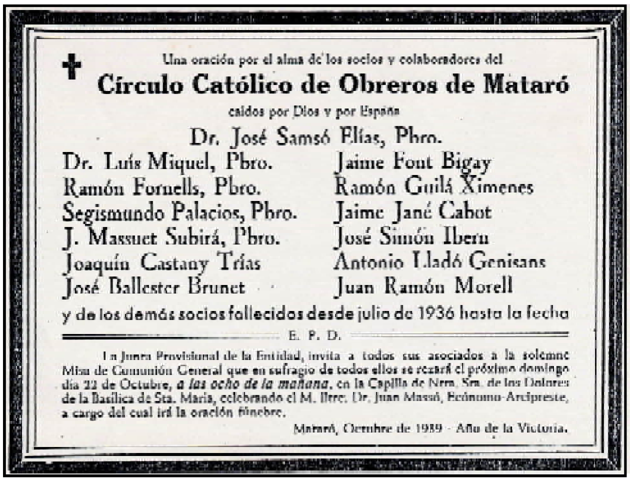

✝ Una oración por el alma de los socios y colaboradores del

Círculo Católico de Obreros de Mataró

caídos por Dios y por España

Dr. José Samsó Elías, Phro.

Dr. Luís Miquel, Pbro.	Jaime Font Bigay
Ramón Fornells, Pbro.	Ramón Guilá Ximenes
Segismundo Palacios, Pbro.	Jaime Jané Cabot
J. Massuet Subirá, Pbro.	José Simón Iberu
Joaquín Castany Trías	Antonio Lladó Genisans
José Ballester Brunet	Juan Ramón Morell

y de los demás socios fallecidos desde julio de 1936 hasta la fecha

E. P. D.

La Junta Provisional de la Entidad, invita a todos sus asociados a la solemne Misa de Comunión General que en sufragio de todos ellos se rezará el próximo domingo día 22 de Octubre, *a las ocho de la mañana*, en la Capilla de Ntra. Sra. de los Dolores de la Basílica de Sta. María, celebrando el M. Iltre. Dr. Juan Massó, Ecónomo-Arcipreste, a cargo del cual irá la oración fúnebre.

Mataró, Octubre de 1939 - Año de la Victoria.

Entitats de tipus catòlic com la que encapçala aquesta esquela veieren assassinats alguns dels seus membres en la violència que es generà a la rereguarda republicana, i organitzaren misses per al seu sufragi.

Cartell de promoció d'un acte l'agost de 1938 en commemoració del cinquantenari de la fundació de l'UGT a instància de grups obrers mataronins l'any 1888. Destaca la presència de Joan Comorera, conseller de la Generalitat i militant del PSUC, en el seu moment enfrontat amb la línia oficial del PCE, catalanista. Morirà a la presó de Burgos l'any 1958.

P. S. U. de C.

Cinquantè Aniversari de la fundació de la U. G. T.

El dia 12 farà cinquanta anys que un grup de companys de Mataró llançaren la iniciativa de que, els pocs Sindicats que existien dispersos, es reunissin en Congrés per a constituir la que avui és ja potent central sindical U. G. T.

Avui, en commemorar la referida data gloriosa, dirigim la mirada en sentit retrospectiu i podem comparar el que ha estat la nostra Sindical i el que és i representa en la història del proletariat.

El nostre Partit no pot oblidar l'esforç i el sacrifici constant i permanent d'uns companys que visqueren els moviments revolucionaris al front de les organitzacions sindicals, lluitant constantment fins a conseguir la instauració d'un règim republicà que possibilités el millorament de la classe treballadora.

Ha tingut un bon encert la Comissió Executiva de la U. G. T. organitzant a la «Casa del Poble» un acte simbòlic per a celebrar dita jornada, la qual cosa ens permet a nosaltres invitar a tot el proletariat i a les forces antifeixistes a que assisteixin a dit acte, que tindrà lloc a la «Casa del Poble» el divendres dia 12, a les sis de la tarda, en el qual parlaran els camarades següents:

Rafael Vidiella
President del Comitè de Catalunya de la U. G. T.

Ramon Lamoneda
Representant del Partit Socialista Obrer Espanyol.

Joan Comorera
En representació del Partit Socialista Unificat de Catalunya.

R. Gonzàlez Peña
President de la Unió General de Treballadors d'Espanya.

Serà presidit per la Federació Local de la U. G. T.

Es celebra aquest acte en uns moments de lluita i d'heroïsme per a salvar les llibertats que tant ha defensat la U. G. T. i en uns moments històrics per la vida d'Espanya, que ens obliga a adreçar una salutació a tots els que estan combatent en els diversos fronts per aixafar el feixisme, i a totes les forces antifeixistes, amb la promesa solemne que no oblidarem els caiguts en la lluita, i combatrem fins aconseguir la victòria.

Treballadors! Antifeixistes tots! Assistiu al Mitin simbòlic al que se us convoca per a celebrar el cinquantè aniversari de la fundació de la U. G. T.

Visca la Llibertat! **Mori el feixisme!**

Pel Partit Socialista Unificat de Catalunya (Radi Mataró),
EL COMITÈ.

Mataró, agost del 1938.

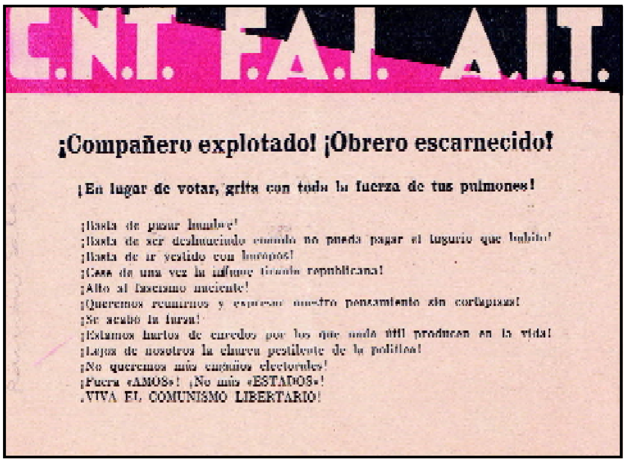

C.N.T. F.A.I. A.I.T.

¡Compañero explotado! ¡Obrero escarnecido!

¡En lugar de votar, grita con toda la fuerza de tus pulmones!

¡Basta de pasar hambre!
¡Basta de ser desahuciado cuando no pueda pagar el tugurio que habito!
¡Basta de ir vestido con harapos!
¡Cese de una vez la infame tiranía republicana!
¡Alto al fascismo naciente!
¡Queremos reunirnos y expresar nuestro pensamiento sin cortapisas!
¡Se acabó la farsa!
¡Estamos hartos de enredos por los que nada útil producen en la vida!
¡Lejos de nosotros la charca pestilente de la política!
¡No queremos más engaños electorales!
¡Fuera «AMOS»! ¡No más «ESTADOS»!
¡VIVA EL COMUNISMO LIBERTARIO!

La CNT i la FAI representaren els sectors més radicalitzats de la vida política local, com es pot veure en aquest imprès amb la seva declaració de principis. A Mataró fou un dels moviments obrers amb una més forta implantació.

Des de la perspectiva anarquista, els plantejaments econòmics implicaven l'abolició dels sistemes d'explotació capitalistes i la instauració de mecanismes de col·lectivització i control obrer de totes les activitats productives. Per tal de fer difusió d'aquestes idees, es van organitzar mítings com l'anunciat en aquest full, que havia de celebrar-se al Teatre Cinema Clavé el 12 de gener del 1937.

Socialicemos la producción!!

invitamos al pueblo de Mataró, al

GRAN MITIN

que organizado por:

FEDERACION LOCAL DE SINDICATOS UNICOS ::: FEDERACION LOCAL DE GRUPOS ANARQUISTAS ::: JUVENTUDES LIBERTARIAS

se celebrará **hoy martes día 12 de enero de 1937,** a las **nueve y media de la noche,** en el

TEATRO CINEMA CLAVÉ

Ha sido norma de los hombres de la «Confederación Nacional del Trabajo», hablarle claramente al pueblo de los problemas planteados por el ritmo vertiginoso de la gesta del proletariado desde el 19 de julio.

No podía faltar la voz de la C. N. T. en los trascendentales momentos que estamos viviendo, sobre todo para encauzar las normas por las que ha de regirse la nueva estructuración económica.

Siempre al día, los compañeros

Porté, Miró i Gaston Leval

abordarán temas económicos en lo que se refiere a colectivización y control, explicando la manera de alcanzar el mañana esplendoroso que saldrá de esta gloriosa revolución, que ha de redimir al proletariado de todas las injusticias sufridas hasta ahora, creando la nueva sociedad de productores libres de toda explotación y oprobio.

Para vencer al fascismo! Por el triunfo de nuestras libertades! NO FALTÉIS!

L'1 de maig de 1937 les entitats sindicals a Mataró (CNT, UGT i FAI, a més del PSUC) feren una proclama en defensa de la unitat d'acció de la classe obrera. Dos dies després a Barcelona es va produir un enfrontament armat que capgirà la vida política catalana: forces d'ordre públic de la Generalitat i milícies del PSUC i l'UGT van atacar la seu bar-celonina de la CNT i la FAI.

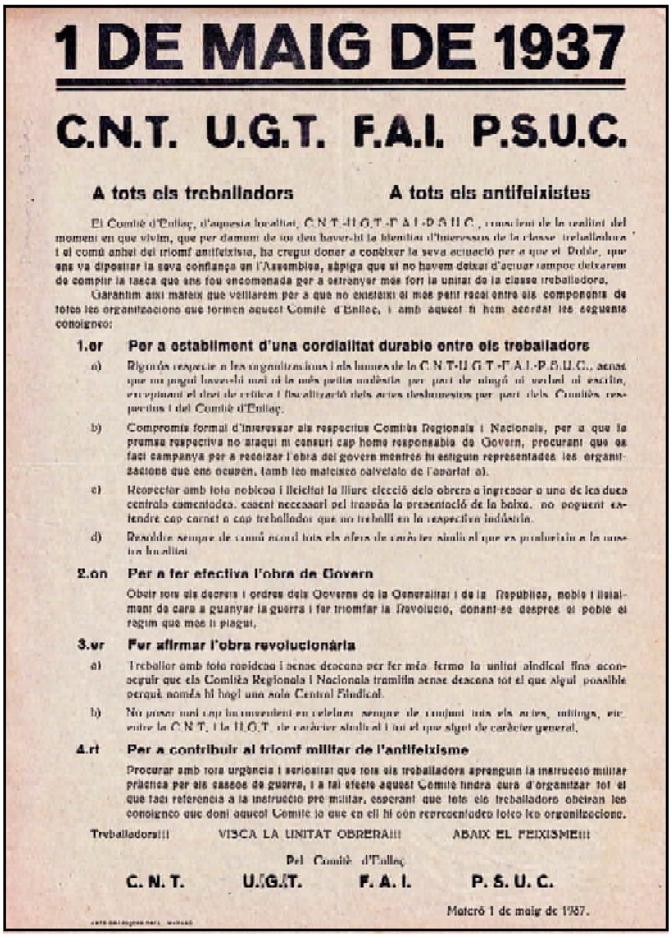

1 DE MAIG DE 1937

C.N.T. U.G.T. F.A.I. P.S.U.C.

A tots els treballadors **A tots els antifeixistes**

El Comitè d'Enllaç, d'aquesta localitat, C.N.T.-U.G.T.-F.A.I.-P.S.U.C., conscient de la realitat del moment en que vivim, que per damunt de tot deu haver-hi la identitat d'interessos de la classe treballadora i el comú anhel del triomf antifeixista, ha cregut donar a conèixer la seva actuació per a que el Poble, que ens va dipositar la seva confiança en l'Assemblea, sàpiga que si no havem deixat d'actuar tampoc deixarem de complir la tasca que ens fou encomanada per a estrènyer més fort la unitat de la classe treballadora.

Garantim així mateix que vetllarem per a que no existeixi el més petit recel entre els components de totes les organitzacions que formen aquest Comitè d'Enllaç, i amb aquest fi hem acordat les següents consignes:

1.er Per a establiment d'una cordialitat durable entre els treballadors

a) Rigorós respecte a les organitzacions i als homes de la C.N.T.-U.G.T.-F.A.I.-P.S.U.C., sense que no pugui haver-hi mai ni la més petita molèstia per part de ningú ni verbal ni escrita, exceptuant el dret de crítica i fiscalització dels actes deshonestos per part dels Comitès respectius i del Comitè d'Enllaç.

b) Compromís formal d'interessar als respectius Comitès Regionals i Nacionals, per a que la premsa respectiva no ataqui ni censuri cap home responsable de Govern, procurant que es faci campanya per a recolzar l'obra del govern mentres hi estiguin representades les organitzacions que ens ocupen, (amb les matisaco salvetats de l'apartat a).

c) Respectar amb tota nobless i ilicitat la lliure elecció dels obrers a ingressar a una de les dues centrals esmentades, essent necessari pel traspàs la presentació de la baixa, no poguent estendre cap carnet a cap treballador que no treballi en la respectiva indústria.

d) Realitzar sempre de comú acord tots els actes de caràcter sindical que es produeixin a la nostra localitat.

2.on Per a fer efectiva l'obra de Govern

Obeir tots els decrets i ordres dels Governs de la Generalitat i de la República, noble i lleialment de cara a guanyar la guerra i fer triomfar la Revolució, donant-se després el poble el règim que més li plagui.

3.er Per afirmar l'obra revolucionària

a) Treballar amb tota rapidesa i sense descans per fer més ferma la unitat sindical fins aconseguir que els Comitès Regionals i Nacionals tramitin sense descans tot el que sigui possible perquè només hi hagi una sola Central Sindical.

b) No posar mai cap inconvenient en celebrar sempre de conjunt tots els actes, mítings, etc. entre la C.N.T. i la U.G.T. de caràcter sindical i tot el que sigui de caràcter general.

4.rt Per a contribuir al triomf militar de l'antifeixisme

Procurar amb tota urgència i serietat que tots els treballadors aprenguin la instrucció militar pràctica per als casos de guerra, i a tal efecte aquest Comitè tindrà cura d'organitzar tot el que faci referència a la instrucció pre-militar, esperant que tots els treballadors obeiran les consignes que doni aquest Comitè ja que en ell hi són representades totes les organitzacions.

Treballadors!!! VISCA LA UNITAT OBRERA!!! ABAIX EL FEIXISME!!!

Pel Comitè d'Enllaç

C. N. T. **U. G. T.** **F. A. I.** **P. S. U. C.**

Mataró 1 de maig de 1937.

El Socors Roig Internacional fou una organització similar a la Creu Roja, vinculada a la Internacional Comunista, que tenia per missió l'ajut material als combatents. A Mataró es detectaren abusos per part d'algunes persones, com s'indica en aquest imprès, que foren degudament sancionades.

Socors Roig Internacional

Per satisfacció del poble

Aquest Comitè, fent honor a la confiança que li ha dipositat el poble, es veu precisat, perquè tothom quedi al lloc que li correspon, a donar publicitat als fets indignes produïts per dos homes sense consciència i per als quals aquest Comitè ha demanat tot el rigor de la justícia popular.

Conscients de la nostra responsabilitat com a homes batalladors de la causa antifeixista, no podíem silenciar un fet tan odiós i repugnant comès per uns homes que, emparats pel carnet de milicià, se'ls permetia, com a qualsevol afiliat, l'entrada lliure al nostre local.

Això no vol dir, de cap manera, que fos sorpresa la nostra confiança; els lladregots s'aprofitaren de la nostra absència per cometre el delicte com es valgueren del carnet de milicià per disfressar els seus baixos instints.

Es per això que, dubtant de tothom sense poguer acusar a ningú, prenguerem la determinació de tractar de descobrir els que, de manera tan repugnant, robaven els diners que el poble ens entrega per a cobrir les necessitats que la guerra i la revolució imposen a tots els ciutadans.

Per a aquest fi, dos companys del Comitè muntaren una guàrdia contínua fins descobrir i entregar a les autoritats locals aquests éssers asquerosos, dignes mereixedors del càstig més exemplar. No foren els lladres, companys que formessin part del nostre Comitè; no podien ésser-ho perquè el Comitè del SOCORS ROIG INTERNACIONAL ha d'estar forçosament compost per homes que hagin provat abastament el seu antifeixisme i que, a més, estiguin investits d'una solvència moral que ningú pugui discutir.

Amb aquest fet s'ha posat de relleu qui som i com procedim; i com a homes solvents i revolucionaris que saben reflexionar els fets, tot i analitzant-los, aquest Comitè ha demanat tot el rigor de la justícia per aquests lladres sense entranyes ni consciència.

Al fer aquesta petició teniem la seguretat de interpretar el sentir del nostre poble que tan alt ha sabut posar el pavelló del nostre SOCORS ROIG INTERNACIONAL.

Mataró, 29 de març del 1937.

El Comitè Local.

Davant l'avenç imparable de les tropes sollevades després de la Batalla de l'Ebre el 24 de gener de 1939, amb aquest petit imprès el Comitè de Mataró feia una crida en un darrer esforç per mantenir la confiança de la població. Tres dies després les tropes italianes coaliades amb les franquistes feien la seva entrada triomfal a la ciutat.

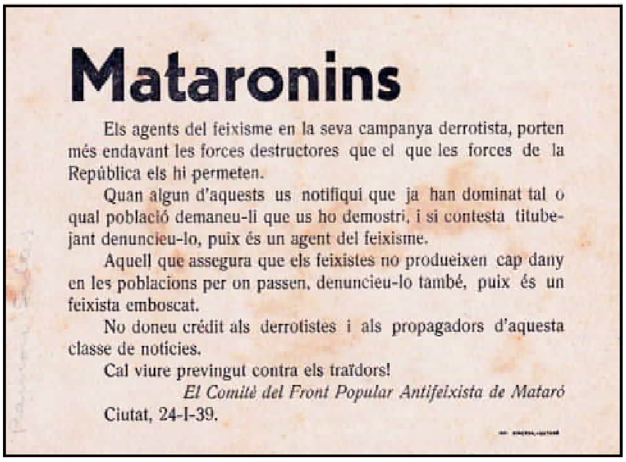

Mataronins

Els agents del feixisme en la seva campanya derrotista, porten més endavant les forces destructores que el que les forces de la República els hi permeten.

Quan algun d'aquests us notifiqui que ja han dominat tal o qual població demaneu-li que us ho demostri, i si contesta titubejant denuncieu-lo, puix és un agent del feixisme.

Aquell que assegura que els feixistes no produeixen cap dany en les poblacions per on passen, denuncieu-lo també, puix és un feixista emboscat.

No doneu crèdit als derrotistes i als propagadors d'aquesta classe de notícies.

Cal viure previngut contra els traïdors!

El Comitè del Front Popular Antifeixista de Mataró

Ciutat, 24-I-39.

NUESTRAS SANTAS PATRONAS

La devoción a nuestras compatricias las Santas Juliana y Semproniana, jamás ha dejado de latir en el corazón de los buenos mataroneses que han tenido conciencia o han presentido, guiados por su fé, que en ellas teníamos nuestra mejor salvaguardia en los aciagos días en que se cernían en nuestros hogares feroces persecuciones y nefastos exterminios.

La tradición y la historia nos relatan una serie de hechos y acontecimientos que por múltiples circunstancias debemos atribuirlos providencialmente a la intervención solícita de nuestras excelsas Patronas.

No solo en la vida privada se conserva vivo el fervor por inmensos beneficios alcanzados con su mediación, sinó que en la esfera social reverdecen los entusiasmos avivados por su directa intervención en favor de nuestros compatricios.

Recordemos que en el 27 de Julio de 1893 el tristemente célebre anarquista Paulino Pallás, provisto de bombas explosivas, que tenía el propósito de hacer estallar al paso de las autoridades en el curso de la procesión, cuyo pendón principal era llevado por el Excmo. Sr. Capitán General D. Arsenio Martínez de Campos y que una imprevista como repentina tempestad de agua, llevó al ánimo de todos la imposibilidad de celebrarse, el anarquista regresó con el tren a Barcelona y no habian transcurrido muchos minutos de su marcha que el sol resplandeció y se celebró la procesión con toda solemnidad.

Si este episodio histórico evidenció que una mano providencial velaba y dispensaba su patrocinio al pueblo mataronés, con mayor elocuencia si cabe, se ha comprendido la jamás desmentida protección de nuestras Santas en los postreros días de la execrable dominación roja en nuestra ciudad, cuando se ha comprobado que los dirigentes locales y el fascineroso Lister habian proyectado el asesinato de innumerables familias y la destrucción de nuestras fábricas, hechos que no se llevaron a cabo por haber nuestro Glorioso Ejército anticipado el avance que tenían proyectado para el día siguiente.

Si nos fijamos en que, en aquellos días, las destrucciones producidas por dichos foragidos fueron contínuas y repetidas en los más importantes núcleos de población que hallaban a su paso, habremos de reconocer que hubo una fuerza sobrenatural que nos amparó, posibilitando con la victoria del Ejército Español acaudillado por nuestro invicto Generalísimo Franco, el resurgir rápido de nuestra querida ciudad y no menos de notar es la coincidencia del día 27, fecha de nuestra liberación con el mismo dia en que la devoción dedica a nuestras Santas.

Sin separar nuestras miradas de nuestra querida Patria, no podemos dejar de observar que, en la unión de la Cruz con la espada se ha obtenido en todos los tiempos la mayor pujanza y poderío. No en balde a la espada, símbolo de justicia, se le da la forma de cruz.

Luchando por Dios y por la Patria, la providencia nos ha deparado un genial adalid que con los principios y las virtudes que en la Cruz tienen su más amplia significación y cobijo, se ha conseguido la definitiva victoria y se ha salvado la civilización cristiana.

Tributemos al Generalísimo Franco todos los honores que le son debidos, tengamos presente a nuestros gloriosos Caidos que lo dieron todo por Dios y por España y nuestra Patria continuará siendo UNA, GRANDE y LIBRE.

Después de tantos años en que las hordas masónicas no permitian exteriorizar nuestra veneración a las ínclitas Santas compatricias, no duda y espera esta Alcaldía de que todos los mataroneses cooperarán entusiásticamente con las autoridades, dando fé de su religiosidad y patriotismo, a todos los actos para conseguir el máximo esplendor, con el ferviente deseo de que sean inigualados y superados los honores y homenajes que Mataró tiene la tradición de dedicar en la fecha memorable del 27 de Julio, a nuestras compatricias Vírgenes y Mártires, JULIANA y SEMPRONIANA.

El Alcalde,
J. Brufau Cusidó

¡¡VIVA FRANCO!! ¡¡ARRIBA ESPAÑA!! ¡¡VIVA CRISTO REY!!

Mataró, 22 Julio 1939 - Año de la Victoria

H. ABADAL-MATARÓ

El fet que l’entrada de les tropes franquistes a Mataró s’esdevingués un dia 27 (concretament, del gener de 1939) i que no hi hagués hagut resistència ni destruccions fou interpretat com un miracle de les Santes patrones de la ciutat, que celebren la seva festivitat precisament el dia 27 de juliol. En aquest full, editat per Abadal, els franquistes en feien exaltació.

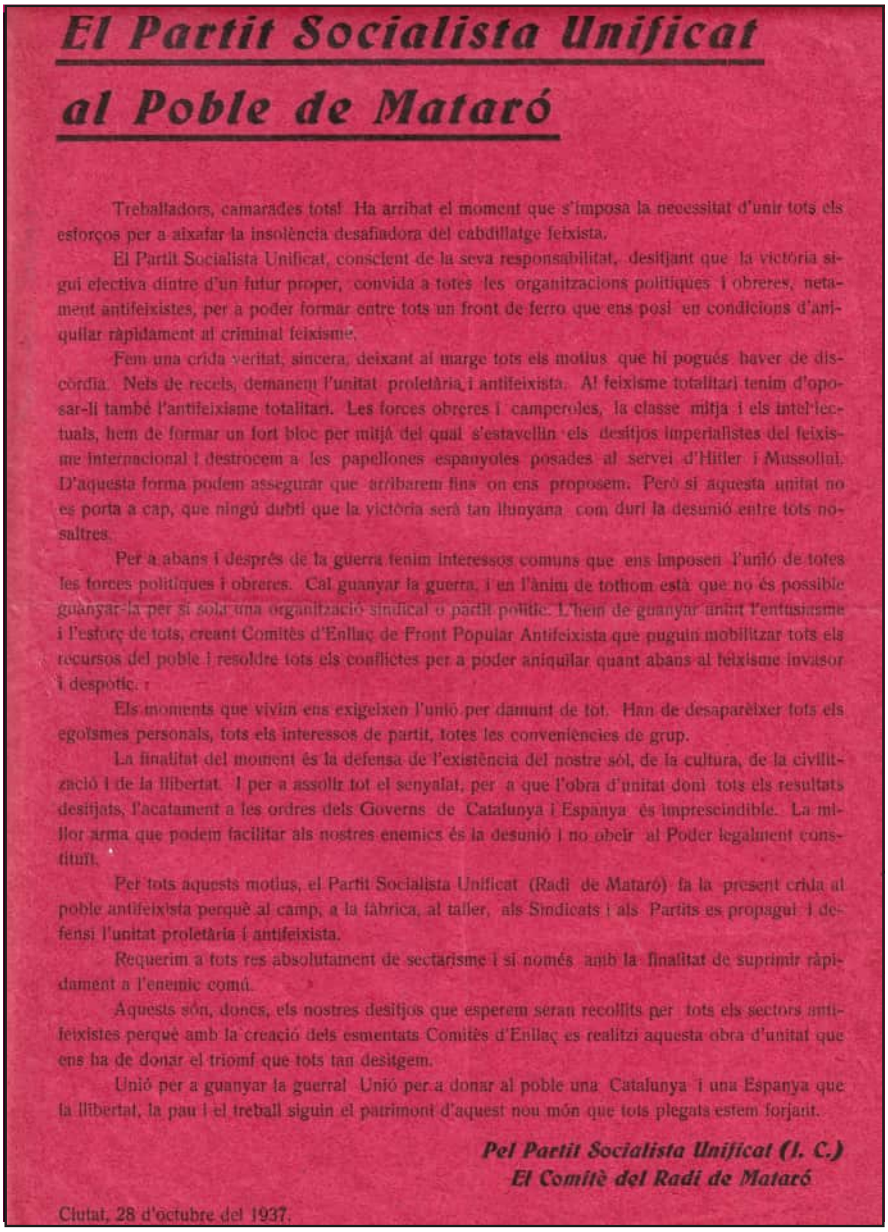

El Partit Socialista Unificat al Poble de Mataró

Treballadors, camarades tots! Ha arribat el moment que s'imposa la necessitat d'unir tots els esforços per a aixafar la insolència desafiadora del cabdillatge feixista.

El Partit Socialista Unificat, conscient de la seva responsabilitat, desitjant que la victòria sigui efectiva dintre d'un futur proper, convida a totes les organitzacions polítiques i obreres, netament antifeixistes, per a poder formar entre tots un front de ferro que ens posi en condicions d'aniquilar ràpidament al criminal feixisme.

Fem una crida veritat, sincera, deixant al marge tots els motius que hi pogués haver de discòrdia. Nets de recels, demanem l'unitat proletària i antifeixista. Al feixisme totalitari tenim d'oposar-li també l'antifeixisme totalitari. Les forces obreres i camperoles, la classe mitja i els intel·lectuals, hem de formar un fort bloc per mitjà del qual s'estavellin els desitjos imperialistes del feixisme internacional i destrocem a les papellones espanyoles posades al servei d'Hitler i Mussolini. D'aquesta forma podem assegurar que arribarem fins on ens proposem. Però si aquesta unitat no es porta a cap, que ningú dubti que la victòria serà tan llunyana com duri la desunió entre tots nosaltres.

Per a abans i després de la guerra tenim interessos comuns que ens imposen l'unió de totes les forces polítiques i obreres. Cal guanyar la guerra, i en l'ànim de tothom està que no és possible guanyar-la per si sola una organització sindical o partit polític. L'hem de guanyar unint l'entusiasme i l'esforç de tots, creant Comitès d'Enllaç de Front Popular Antifeixista que puguin mobilitzar tots els recursos del poble i resoldre tots els conflictes per a poder aniquilar quant abans al feixisme invasor i despòtic.

Els moments que vivim ens exigeixen l'unió per damunt de tot. Han de desaparèixer tots els egoismes personals, tots els interessos de partit, totes les conveniències de grup.

La finalitat del moment és la defensa de l'existència del nostre sòl, de la cultura, de la civilització i de la llibertat. I per a assolir tot el senyalat, per a que l'obra d'unitat doni tots els resultats desitjats, l'acatament a les ordres dels Governs de Catalunya i Espanya és imprescindible. La millor arma que podem facilitar als nostres enemics és la desunió i no obeir al Poder legalment constituït.

Per tots aquests motius, el Partit Socialista Unificat (Radi de Mataró) fa la present crida al poble antifeixista perquè al camp, a la fàbrica, al taller, als Sindicats i als Partits es propagui i defensi l'unitat proletària i antifeixista.

Requerim a tots res absolutament de sectarisme i sí només amb la finalitat de suprimir ràpidament a l'enemic comú.

Aquests són, doncs, els nostres desitjos que esperem seran recollits per tots els sectors antifeixistes perquè amb la creació dels esmentats Comitès d'Enllaç es realitzi aquesta obra d'unitat que ens ha de donar el triomf que tots tan desitgem.

Unió per a guanyar la guerra! Unió per a donar al poble una Catalunya i una Espanya que la llibertat, la pau i el treball siguin el patrimoni d'aquest nou món que tots plegats estem forjant.

Pel Partit Socialista Unificat (I. C.)
El Comitè del Radi de Mataró

Ciutat, 28 d'octubre del 1937.

La vida col·lectiva d'homes i dones de la ciutat es vehiculà en gran part a través de l'actuació dels diferents partits polítics que es convertiren en els portaveus de les diferents sensibilitats polítiques i socials que existien a la població, a la qual s'adreçaven i feien crides mitjançant fulls impresos com l'aquí reproduït del Partit Socialista Unificat de 1937.

Aquest fullet resulta ben clarificador de la voluntat dels vencedors de la contesa bèl·lica de fer una sagnant repressió de totes les persones que s'havien manifestat obertament partidàries de les legítimes institucions republicanes.

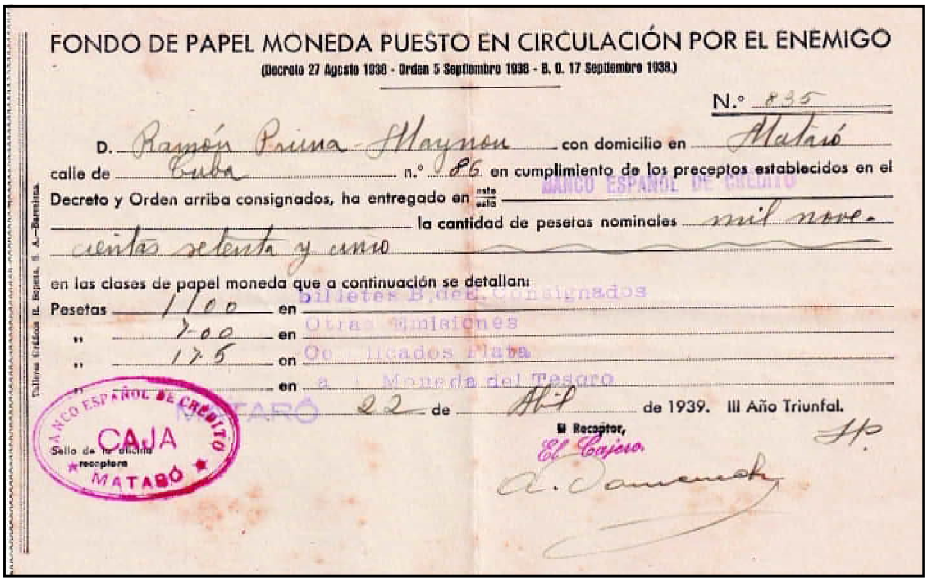
FONDO DE PAPEL MONEDA PUESTO EN CIRCULACIÓN POR EL ENEMIGO
(Decreto 27 Agosto 1936 - Orden 5 Septiembre 1938 - B. O. 17 Septiembre 1938.)

N.º 835

D. .... con domicilio en Mataró
calle de Cuba n.º 86 en cumplimiento de los preceptos establecidos en el Decreto y Orden arriba consignados, ha entregado en esta caja BANCO ESPAÑOL DE CRÉDITO la cantidad de pesetas nominales mil novecientas setenta y cinco
en las clases de papel moneda que a continuación se detallan:
Pesetas 1100 en Billetes B. de E. Consignados
" 700 en Otras Emisiones
" 175 en Of. ...licados Plata
" ... en ... Moneda del Tesoro
MATARÓ 22 de Abril de 1939. III Año Triunfal.
Sello de la oficina receptora — BANCO ESPAÑOL DE CRÉDITO CAJA MATARÓ
El Receptor, El Cajero.

MINISTERIO DE LA GOBERNACIÓN
JUNTA PROVINCIAL DE BENEFICENCIA
«PLATO ÚNICO» Y «DÍA SIN POSTRE»
BARCELONA
POBLACIÓN
N.º Ficha 415 Sección 462
FICHA RESGUARDO PARA EL SUSCRIPTOR
Apellidos .... Nombre ....
Calle .... N.º .... Piso ....
Vea las instrucciones al dorso
Cuota Mensual Ptas. 4
Agosto 1939
PLATO ÚNICO 1 PTA
PLATO ÚNICO 2 PTAS. DÍA SIN POSTRE

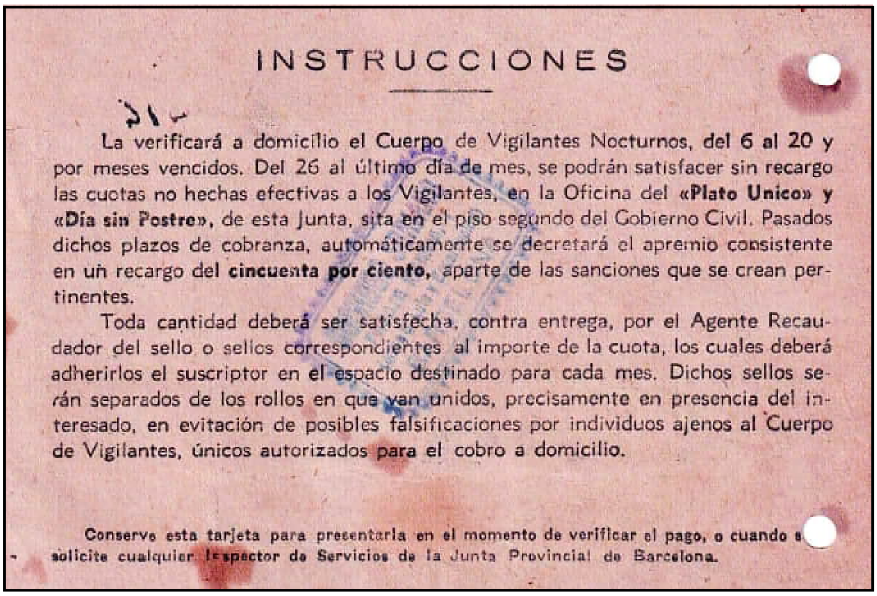
INSTRUCCIONES

La verificará a domicilio el Cuerpo de Vigilantes Nocturnos, del 6 al 20 y por meses vencidos. Del 26 al último día de mes, se podrán satisfacer sin recargo las cuotas no hechas efectivas a los Vigilantes, en la Oficina del «Plato Unico» y «Día sin Postre», de esta Junta, sita en el piso segundo del Gobierno Civil. Pasados dichos plazos de cobranza, automáticamente se decretará el apremio consistente en un recargo del **cincuenta por ciento**, aparte de las sanciones que se crean pertinentes.

Toda cantidad deberá ser satisfecha, contra entrega, por el Agente Recaudador del sello o sellos correspondientes al importe de la cuota, los cuales deberá adherirlos el suscriptor en el espacio destinado para cada mes. Dichos sellos serán separados de los rollos en que van unidos, precisamente en presencia del interesado, en evitación de posibles falsificaciones por individuos ajenos al Cuerpo de Vigilantes, únicos autorizados para el cobro a domicilio.

Conserve esta tarjeta para presentarla en el momento de verificar el pago, o cuando la solicite cualquier Inspector de Servicios de la Junta Provincial de Barcelona.

La Junta de Defensa Nacional, establerta a Burgos i presidida per Franco, el 24 de juliol de 1936 decretà que tot el paper moneda emès amb posterioritat al 18 de juliol de 1936 per les institucions de la República deixava de tenir valor legal. A la fi de la guerra als seus posseïdors se'ls obligà a lliurar-ne els imports que en tinguessin, com consta en aquest imprès, sense cap mena de compensació. En sentències del Tribunal Suprem dels anys 2017 i 2018 s'ha negat a alguns tenidors el dret a ser-ne rescabalats.

Per imposició de les autoritats franquistes es fixaren dues figures impositives anomenades «El día sin postre» i el «Plato único». Aquesta norma afectava restaurants i particulars. Els primers havien d'oferir als seus clients un únic plat i els clients pagar-ne dos; la quantitat percebuda de més pel restaurador es convertia en impost que solia recaptar la Falange. A les famílies se'ls assignava una quota fixa per aquests conceptes, que havien de tributar mensualment. El comprovant del pagament es reflectia en forma de cupons en una cartolina ad hoc, com mostra la imatge. A l'anvers constaven les instruccions a seguir.

Cartell de 1936 de Carles Fontseré (les inicials SDP corresponen al Sindicat de Dibuixants Professionals, creat aquell any). El lema del cartell i el fet que l'home reproduït aparegui amb un casc militar i no una gorra miliciana es podria interpretar com que la CNT-FAI, davant les crítiques rebudes per l'actuació de les milícies en alguns llocs, va optar per fer una crida a anar al front, sense distinció d'unitats.

Cartell de 1936 de Ferran Teixidor Guillén (que signava «texidor»). El «Segell Pro Infància» era una organització autònoma, promoguda des de la Generalitat, per recaptar diners per a la construcció i el manteniment de centres de salut infantils, especialment per prevenir la tuberculosi. Recaptava diners amb la venda de petits segells com els de correus, sense valor real.

Cartell per a la venda de la figura «El més petit de tots», considerada «La mascota de la revolució», obra de l'escultor Miquel Paredes i Fonollà el 1937 per encàrrec del Comissariat de Propaganda de la Generalitat. El ninot, vestit amb la granota d'obrer (com els milicians) i gorra frígia, amb el puny esquerre alçat i l'estelada en l'altre, serví per recaptar fons per a les milícies.

MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA
Centre d'Estudis Locals de Mataró

Carrer de Beata Maria, 3 - 08301 MATARÓ

Cerqueu dades sobre els vostres avantpassats?
Us agradaria reconstruir l'arbre genealògic de la família?

Al Museu Arxiu de Santa Maria tenim digitalitzats
tots els llibres sacramentals, consultables a la intranet.

VENIU AL MASMM: EL VOSTRE PASSAT, A L'ABAST

Horari de consulta:
Dijous i divendres, de 18 a 20:30 h.

MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA
Centre d'Estudis Locals de Mataró

Col·labora:

Ajuntament de Mataró

CULTURA MATARÓ

Amb el suport de:

FUNDACIÓ ILURO
MATARÓ

AMSEL
ASSESSORS

INSTITUT RAMON MUNTANER
Fundació privada dels Centres d'Estudis de Parla Catalana